

Ціна: 40 центів.

НОВІ ДНІ

• NOWI DNI •

УНІВЕРСАЛЬНИЙ ІЛЮСТРОВАННИЙ МІСЯЧНИК

РІК III

БЕРЕЗЕНЬ — 1952 — MARCH

Ч. 26

Т. Г. Шевченко. Автопортрет. 1845.

Вночі з 5 на 6 лютого 1952 р. на 56 році життя несподівано помер британський король Юрій VI, що королював в найтяжчі часи 2-ої світової війни (вступив на престол в 1936 році).

Королевою Великої Британії проголошена 25-літня Єлисавета II, донька Юрія VI, яку ми недавно вітали в Канаді.

Вся Британська спільнота народів засмучена великою втратою, але з вірою в майбутнє говорить: Хай живе наша королева!

АРКАДИЙ ЛЮБЧЕНКО

Липовий листочок

1.

Тарас Григорович усміхнувся.

Червене сонце сліпило очі, загажало роздивитись, і він кинув дслюню козирком до брів, прикинів поглядом до двох чудних невідомих людей, які поволі наближались.

Потім запитливо озирнувся, думаючи, що й інші, хто був кслю нього, звернули вже увагу. Ні. Управитель, землемір, робітники продовжували доміряти клин, жвазо, як і раніше, го-моніли.

Тарас Григорич хотів спитати їх, але враз передумав: хай невідомі ще трохи наблизяться.

Він оглянув садибу, залиту сонцем. Обабіч громадились купи дерев, і на віддалі в западинах верховіть, мов у чашах, ледь синіла волога, яку ще не встигло випити проміння. Доли розметались буйні кошлаті куші. За ними яснозелений схил спливав у береги. Вода

на річці лискотіла, спалахувала, оторочена подекуди щетиною темних аж синіх очеретів. По той бік цяткував рядок струнких тополь, як сторожа до рівного розгонистого степу. Там-там оберталося уже все на сизу хмаринку, на прозорий серпанок і непрозору даліть, що потопала в небі.

Який бо простір, яка повнота!

Це ж — рідна земля, до болю рідна, жагуче омріяна ним Україна. Коли б міг, він обняв би її, міцно притиснув до себе. Він знову після всіх поневірянь повернув до неї, знову стоїть на своїй, на рідній землі.

Ось біля ніг ворухиться, дихає покроплена строкатими квітами, обмита недавнім дощем трава. Хочеться її погладити, відчутти самому ніжний дотик. І все довкола свіже. Все набрякло щедрими соками. В груди лине, затоплює груди повітря, сповнене п'яних запахів.

Дихай земле! Пий, серце!

Тепер він назавжди залишиться тут. Його байдак, пошарпаний лихими бурями, напіврозбитий, причалив таки у тиху заводь. Стомлені душа і тіло просять спокою. Тут, у цій садибі, поставить він собі хату, матиме на решті свій куток, житиме, як людина.

Дуже задоволений був Тарас Григорович, що пощастило знайти невеличку затишну ділянку між Каневом і селом Пекарями. Поміщик Парчевський, якому вона належала, після докладних роздумувань і торгів погодився її продати.

Сьогодні робили остаточний обмір. Бородатий кремезний побережник Тимофій Садовий старанно заганяв у землю кілочки, інколи обережно цюкав сокирою по стовбурах дерев, точніше закарбовуючи лінію межі. Підліток хлопець допомагав йому, вовтузився з мірним приладдям. На них нетерпляче погукував межирицький землемір, запрошений сьогодні управителем панських добр. Сам управитель, рудовусий, червонощокий поляк Вітольд Вольський теж був присутній (яка виключна увага!), по-хазяйському походжав, доглядав, розгадливо поколупував шпичкою в зубах.

Обмір наближався до кінця, коли недалечко між деревами завидніла бричка і викотилась на відкриту галявину. З неї вийшли невітомі, повільним кроком рушили до садиби. Кущі, було, заступили їх, потім голоси приїжджих залунали так ясно, що всі вже насторожились.

Густа зарость, взята рукою, відхилилась, як завіса. Звідти виступило двоє молодих панків, — руденький, одгодований, що чимсь нагадував управителя, і довготелесий, худорлявий, як журавель. Поява їхня трохи скидалась на вихід акторів, тим більше що руки, притримуючи галуззя манірно вигинались, постаті ступали боком, легким вихиласом, немов пританцювуючи. А найбільше тому, що один з панків, вищий, мав на собі фрак, циліндр і білі рукавички.

Тарас Григорович з несподіванки тихцем засміявся: серед пагорбів, серед хащів і буйногрової трави цей фертик являв собою кумедне видовище. Чи не жених який, їдучи до нареченої, заблукав у гаю або ж просто зацікавився присутністю тут групи людей? Коли й так, все одно протиріччя само собою смішно вражало.

Управитель і землемір привітно загукали до приїжджих, поспішили їм назустріч.

— Знайомтесь, будь ласка. Мій брат, — одрекомендував управитель скромнішого руденького гостя.

— Мій кузен, пан Козловський, — сповістив землемір про другого, вибагливо вбраного.

Кузен Козловський уклонився мальовничо, головою трохи набік, на мить застигши і раптом підвівши голову, — за всіма правилами сальнової поведінки. Чи не був він справді актором, що театральність стала йому звичкою? А може, грав навмисне, відповідаючи підкресленою чемністю на той безпосередній

прихований смішок, який він встиг помітити на початку в Тараса Григоровича?

У жваво знятій розмові управитель і землемір допитувались, якою саме дорогою гості їхали, дивувало їх, що пізно постерегли приїзд.

— Я, правда, ще на галявині таке щось запримітив... — сказав Тарас Григорович. — Тільки, признатись, не певен був...

— Чи до вас? — звів тонкі брови Козловський.

— Еге ж. Думав... на баль або до нареченої. Блудувате лице Козловського покривилось невиразною міною. Натяк чіпнув його, він спробував викрутитись:

— Ах, пане Шевченко! Які легковажні підозри залітають вам у голову.

— А хіба мати наречену, їздити до неї — справа легковажна? Чи то пак — підозріла?

— Ні, звичайно, — зам'явся панок. — Та ви помилились. Нареченої в мене нема.

Він поспішив уникнути дальшої розмови. З того, як він гордовито ступав, як значливо помахував прутиком, ясно було, що про себе самого він високої думки.

Тимофій Садовий майже одскочив йому з дороги, навіть запобігливо одгорнув гіллячку. Перед миршавим шляхтичем угинався здоровенний, міцнущий, як дуб, чоловігга, і це виглядало потворно. Незмінно жила в кріпаків затурканість, гнітили давній страх і вкорінена страхом готовість конче догоджати.

Але чого заманулось приїхати сюди панкам, яких, видно, тут ждали? Досить управителя, що заради звичайного обміру залишив удома важливіші справи. Виряджатись їм тільки на прогулянку верст за п'ятнадцять навряд чи було доцільно. А втім, якщо можна до лісу зодягати фрак і циліндр, то й усе інше припустимо.

Пішли оглядати ділянку.

Кілька разів упіймав на собі Тарас Григорович перебіжні гостренькі погляди прибулих. Вони його вивчали, вивчали насторожено й затаїно. Коли йому довелося трохи одсторонитись, всі четверо, вдаючи байдужих, насправді пожвавлено тихцем загомоніли, — він зразу відчув, що говорять про нього. Згодом наздогнали його.

— Як тут хороше! — повів рукою опасистий брат управителя. — Дійсно, пане Шевченку, ви обрали собі прекрасне, чудесне місце.

— Правда? Це приємно. Приємно, що й ви так рішуче поділяєте мій смак.

Співбесідник підозріло нашорошився, закліпав білявими віями:

— Ще б пак! Дивно було б, коли б ви, маляр, академік, мали смак поганий.

Управитель, колупнувши шпичкою в зубах, красномовно додав:

— У всякому разі — чистісіньке лоно природи. Поетичний куток у горах, куток натхнення! Тут, мабуть, ви напишете найкращі ваші пісні. Будете ж писати? Правда?

Запитання ніби просто впливало з розмови, а проте за ним угадувалось нестримне

справжнє зацікавлення. Тарас Григорович ухилився, низав плечима:

— Не знаю...

— А чи правда, кажуть, що не завжди, коли поети почувають себе добре, то й пишуть добре?

— Не знаю. Інше знаю: поети не завжди почувають себе добре, якщо пишуть добре.

Перебіг легкий, всім зрозумілий смішок. Погляди пильніше ковзнули по Тарасу Григоровичу. Управителів подобалась власна красномовність. Він продовжив:

— У всяком уразі добре те, що кінчається добре. Тут в усякому разі і спокійно і зручно.

— По-моєму, не зовсім, — заперечив Козловський. — Занадто вже відлюдно, самотньо.

Тарас Григорович промовчав. Але Козловський настирливіше подав думку:

— Мені, знаєте, згадався Шопенгауер: на вершинах завжди самотньо...

Чи вкладав він у це якийсь прихований двозначний зміст, чи тільки, будучи базикалом, хизувався іменем Шопенгауера? Тарас Григорович знову промовчав. Але Козловський звернувся просто до нього:

— Тут же, як бачимо, гори, та й гори...

— Що ж з того? До справжніх вершин звідси ще дуже далеко, — проронив Тарас Григорович. — Звідси значно ближче до низу.

— До якого? — зацікавився Козловський.

— До того, що внизу, звичайнісінького. От і думаю, що самотнім не буду, про мене й тут не забуватимуть. Ваша сьогоднішня любязна увага вже тому є запорукою.

Козловський механічно вклонився. Інші трошки зняковіли від двозначного натяку. Козловському щось належало відповісти, і саме тому, що треба було це зробити зараз, що добродушна усмішка Тараса Григоровича натискала, проймала, він губився, не знаходив слова.

Тарас Григорович переконався, що потрапив у точку. Панки з'явилися сюди, як додаткова розвідка. Ділянку кортіло продати, бо це вигідно було, але в той же час цікавило, якого сусіду вони матимуть, що замишляє цей незвичайний сусіда, чи спокійно він буде себе поводити? Вони націлялись з усіх боків, різно пробували намацати те, що їх найбільше турбувало, і хоч прикривались чемною поведінкою та тонким способом розмови, але все це, кінець-кінцем, виходило в них грубувато, невдало. Ще огидніші ставали вони, і кожне їхнє слово було, як липкий тремтливий дотик. Особливо неприємним виявлявся чванькуватий, зарозумілий і, мабуть, найдосвідченіший з них усіх Козловський. Він уже встиг опанувати себе, грайливо помахував прутиком, лагідно говорив про свою помилку, — йому, мовляв, досі здавалося, що Тарас Григорович з чогось незадоволений.

— Я таки незадоволений, — погодився Тарас Григорович, — але... з самого себе.

— Цеб-то?

— А дуже просто. На жаль, я не можу вас гідно прийняти. Ви на моє новосілля виряди-

лись, як на весілля, а я, крім пенька чи травички, не маю де посадити гостя.

— О, які дурниці! — байдуже одмахнувся Козловський.

— Я кажу не тільки про честь, але й про ваше убрання, — підкреслено зауважив Тарас Григорович, якому закортіло вщикнути панка.

— Убрання? — мигцем оглянув себе Козловський. — Ну, це дурниці. Самі дурниці.

— Тоді... навіщо ви в них ходите?

Козловський сіпнувся. Довкола спурхнув мимовільний, хоч і стримуваний сміх. Прикра міна видовжила, охолодила лице Козловського. Зараз він мав одповісти щось різке, однак Тарас Григорович випередив його:

— От уже й розсердилися, — промовив м'яко, заспокійливо. — Вибачте мені простацький жарт. Я, знаєте, звик, щоб на жарт відповідати жартом, а ви, бачу, ображаєтесь. Ну, не треба, годі. І прошу всіх до господи, ось під цю найбільшу липу.

Обмір скінчився. За звичаєм, усталеним, як неписаний, але твердий закон, годилося довершену справу конче "покропити", вгостити всіх, хто брав у ній участь. Під липою з'явилась розстелена скатертина, пляшки з питвом, закуска. Червонощокий управитель, вздрівши їжу й напої, заохотливо, аж патетично підкинув руки:

— Панове! На лоні чудесної природи ми, здається, знаходимо ще чудесніший натюрморт!

Присутні пожвавлено почали всадовлюватись. Тоді й Козловський, подумавши, теж присусідився збоку, одхилив обережненько позад себе хвостики фрака, а циліндра, як відро з водою, дбайливо поставив обіч і перевірив, чи надійно стоїть.

За чаркою вітали хазяїна з придбанням. Тарас Григорович покликав і Тимофія Садового, налив йому, чокнувся. Кріпак станув спантеличено, віри собі не йняв. За все життя вперше доводилось йому бути при одній чарці з панами. Він навіть не наважувався випити, тримав, як крихку забавку, в мозолястих ошершких руках. Пани, безсильні цього разу щось заперечити і збентежені такою близькістю мужика, неприховано морщились, кепкувато усміхались. Це ще більше впливало на Тимофія. Але Тарас Григорович веселенько підморгнув йому, підбадьорив.

— Ну, дай, Боже, — перехрестився Тимофій, випив. — Щоб, значця, прожили ви на цій-от землі довго та щасливо. Дай вам, Боже, всього!

В гурті принагідно заговорили про релігію. — правда, тема незабаром розпорошилась серед простіших щоденних інтересів. Та Козловський знову згадав про неї, висунув уже поновому, по-науковому, спрямовуючи в богословські межі і докучаючи Тарасу Григоровичу високовченими, пишнотвучними запитаннями. Все ж таки, видно, щось він читав з філософії, хотів чи то покрасуватися, чи підкопатися.

Досі Тарас Григорович розмовляв поль-

ською мовою. Вирішивши тепер відповісти так, щоб розмова тривала недовго й була офіційно-вичерплива, він перейшов на мову російську. Він нагадав Козловському про нетерпимість, про обмежуючу й гнітючу силу традицій, які в галузі теології з усіх церков найбільше дозволила собі церква католицька. Він навів, як приклади, Віклефа, Яна Гуса, Лютера, що задихались у паморочному тискові догматів і кликали на допомогу розум, протиставляли ясний розум темній жорстокій традиції. Дарма, що середньовічні схоластики намагались поставити філософію на службу богослов'ю, — з цього, казав він, нічого, звичайно, не вийшло і вийти не могло. Людська мисль з найвищих висот своїх може прозирати значно далі, значно глибше за теологію. Наукові досліді, ясна річ, переконують краще, ніж мертві букви канонів. Що ж тут міркувати над теологією, цим нібито безперервним відкриттям божества, коли вона, теологія, безсила створити хоча б отакий липовий листочок?

І Тарас Григорович зірвав, покрутив у пальцях листочок.

Козловський замислився. Потім, шукаючи собі доказів, враз гукнув на Тимофія.

— Хто це створив? — запитливо вказав він на листочок.

Тимофій розгубився. Тимофій був здивований, що до нього звертаються в такій справі, і нерішуче знизав плечима.

— Як? Ти не знаєш, хто це створив? — суворіше натиснув панок.

— Бог, — догадався Тимофій, поволі з тією ж нерішучістю задкуючи до кущів.

— От вам! Хіба це не показово? — переконливо проголосив Козловський. — От вам безпосередній, неспокушений метафізикою та досвідницькими прогнозами голос.

— Іменно безпосередній, — сумовито усміхнувся Тарас Григорович, похитав головою, і без слів стало цілком зрозуміло, що він має на увазі тяжку, мов оте кріпацтво, й несвідому темряву, яку свідомо насаджують. Він додав:

— Та й взагалі... коли так і такими доказами оперувати, то краще зовсім не дискутувати.

Далі сперечатися з ханжею й крутієм йому не хотілось. Він рішуче одвернувся, проте Козловський поспішив іще спитати, якої він думки про народження божества від Пречистої Діви? Тарас Григорович, одверто виявляючи свою нехоть, перепитав, якої ж думки про це сам Козловський? Той зам'явся, довго шукав пояснення. Знетерпеливившись, Тарас Григорович кинув:

— Чого ж ви вагаєтесь? Коли б Діва не родила, вона стала б для віруючих звичайною собі жінкою. А в що ж тоді їм вірити?

І хоч Козловський продовжував набиватись із дальшими запитаннями, Тарас Григорович з цієї хвилини не звертав на нього уваги. Він уже наливав по чарці, жартівливо припрошав, жартома згадав про запорожців:

— Знаєте, як вони до горілки примовляли?..

Хто ти? Оковита. А з чого ти? З жита. А де в тебе пропуск? Нема. Так тут тобі й тюрма. І вихиляли, знаєте, добрими кухлями, не то що ми ось цими наперсточками.

Спогад не дуже припав до серця панам-полякам, яких не раз били оті запорожці. Виходило так, ніби їм пропонують випити на честь ворожого лицарства, але незручно було одмовитись, знехтувати хазайську гостинність, — покривились і випили. Землемір, досі мовчазний, зважився на ущипливий дотеп:

— І в тюрму пропуск потрібен. Без царського дозволу туди не впускають.

— Я кажу про запорожців, — серйозно застеріг Тарас Григорович.

— А я... про державний дозвіл на відкуп горілки, — викрутився землемір.

Гості досить швидко хмеліли. Розмова дедалі здрибнювалась, ставала шумнішою. Вони вже між собою заводили гонористі, безтолковні сперечання, пробували співати, а землемір усе силкувався розповісти якісь сумнівно-веселі пригоди.

Тарас Григорович підвівся, непомітно одійшов. Легкий вітерець, в'юнкуючи між пагорбів, торкнув прохолодою лице. Далечінь за схилом розгорталась така безмежна, така принадна, що хотілось руками, мов крилами, змахнути, полетіти, — він зітхнув полекшено.

II.

До села Прохорівки лишалось вертов зо дві, і він прискорив крок.

За ці кілька днів він устиг побувати на городищенській цукроварні у Яхненка й Семиренка. Друзі радо вітали його з придбанням садиби, з твердим рішенням оселитись на батьківщині. Він одвідав і Корсунь, потім Кирилівку, де жили брати. Тут ще зворушливіша радість зустріла його. Зогрітий увагою та щирістю, він почував на серці приємне, давно вже ним незнане заспокоєння. Од братів з Кирилівки поспішив у Межиричі, щоб оформити з поміщиком Парчевським купівлю, як то було умовлено, але поміщика чомусь не застав. Тоді виїхав у Пекарі на куплену ділянку, звідти, перебравшись через Дніпро, рушив до села Прохорівки, до старого свого знайомого Максимовича.

Знову пекло сонце. Пил вихорцями клубочився слідком за дітьми, що грались на дорозі в коловороті.

Біля перших же хат, оточених садками, він ухилився в тінь, задоволено зняв капелюха, обер, обмахнув спітніле чоло. Після довгих років заслання село це впізнавалось поволі, навівало спогади і легку схвилюваність. Вишневі садки, білі хати, метушня дітлахів у поросі, запах свіжо-спеченого хліба з чийось дверей і своєрідні сільські шуми якраз впадали в той досить рівний настрій, що склався у Тараса Григоровича останніми днями. Одне тільки від часу до часу, як гіркий намул, нагадувало про себе: Зустріч і розмова з панамі в садибі. Якийсь невиразний, але живий сумнів

затаївся в куточку душі, все ворушився, і важко було його заглушити.

От і будинок Максимовича забілів на пагорбі серед дерев.

Коли це чутно позаду хапливий рух, чийсь басовитий голос гукає:

— А пождіть но! Пожди, кажу тобі!

Озирнувшись, Тарас Григорович бачить купку людей. Вони біжать підтюпцем, біжать до нього, вигулькнувши, мабуть, із сусідньої вулички, яку він оминув. Один зодягнений в поліцейську форму, решта — селяни. Наближаються захекані, спітнілі, збуджені.

— Прошу слідувати за мною, — тихо, таємничо пропонує становий пристав і киває вбік. Він тут же спритно обмацує Тараса Григоровича, запитує про зброю. Десятські щільно обступають, дихають просто в обличчя.

— Вибачте, але...

— Ніяких “вибачте”. Ви — Шевченко Тарас, це мені напевне відомо, — різко обриває пристав. — А тому прошу мовчати, не заперечувати і слідувати за мною. Ну!

І він іде.

На хвилинку все довкола хитнулось, теж зрушило з місця, попливло в тумані. Але це коротко. Знову ясно горить сонце, і він ясно розуміє, що йде заарештований. За що? З подвір'їв, із садків визирають застигли від здивування й остраху люди. Діти, геть викачані в поросі, зацікавленим табунцем проводжають їх. Село поступовно минається. Вони повертають назад у степ, у спеку. Куди ж? Чому?

Тарас Григорович не міг як слід усвідомити. Рій думок несамовито кружляв, стикався, і думка думку побивала. Він вдруге спробував заговорити, довідатись, але пристав суворо циткнув.

“Пани, пани” — виразніше прохопився здогад, і, впевнюючись у цьому здогаді, Тарас Григорович ніби знайшов у собі опертя, покрокував твердіше. Давня зненависть і зневага пройняли його до краю, — він, запилений, притомлений, згорда підвів голову.

За селом їх наздогнала підвода. Сіли, поїхали дорогою на містечко Мошни.

Другого дня його повели в канцелярію станового пристава. Тут уже ждали, пильно дочитувались у паперах черкаський справник і жандармський офіцер. Ще двоє невідомих чиновників присусідились край стола.

Лисий, але з пишними підвусиками справник сухо запропонував сісти. Змалювавши не зовсім точно обставини, в яких відбувся обмір ділянки і частування, він заявив:

— Ви передусім вчинили злочин богохульства. Ви вчинили цей злочин одверто перед дворянами й мужиками. Ви показували листок липи, запитуючи, хто його створив, і коли вам відповіли, що Бог створив, ви назвали тих, хто відповів, дурнями та й самого Бога назвали дурнем. Так, так! Ви потім у своєму еретичному підбурюванні називали Божу Матір покриткою та ще гірше її називали. Але, крім богохульства, ви говорили присутнім там дворянам, що не треба ні царів, ні панів, ні

Обкладинка “Дела о художнике Шевченко”
в Третьому відділі.

попів...

Вражено дивився на справника Тарас Григорович. Чи не сон це все — довгий, запоморочливий сон, з якого важко прокинутись? Або жарт — навмисний, безглуздий, що теж може скидатись на сон?

Коли справник скінчив грізні обвинувачення, з уст Тараса Григоровича тільки тихим шелестом упало:

— Яка підлість...

— Будьте обережніші з подібними висловками, — втрутився жандармський офіцер і многозначно постукав по столу, де лежало “діло” з донесенням. — В наших руках достатні матеріали.

Ні, це не сон. Все реально. Ось і тека з “ділом”. Кімната — типова поліцейська. Живі люди довкола... І, поглянувши на витягнуті, дуже серйозні обличчя поліцаїв, що прибрали собі роль захисників Бога (недарма їх прозивали “архангелами”), Тарас Григорович відчув несподіваний напад сміху. Він не стримався.

— Я, даруйте мені... я сміюсь, бо все це

справді надзвичайно безглуздо і смішно. Така безпросвітна глупота, така кричуща брехня, що своєю очевидністю вже саму себе заперечує... Я навіть не вважаю потрібним особливо пояснювати.

— Ви одмовляєтесь дати пояснення?

— Вам, я певен, і так усе досить ясно. Адже я прекрасно знаю, що перебуваю під таємним суворим доглядом. Подумайте тільки, невже я, знаючи про це, дозволив би собі таку необачність?

— Ну, справа ваша, — розвів руками жандарм. — Але я зобов'язаний про все донести його світлості... донести панові генерал-губернаторові.

За вікном ждала запряжена коляска, жандармський офіцер поспішав.

— Тоді, будь ласка, візьміть мене з собою до Києва, — попросив Тарас Григорович.

Офіцер засум'ятився, ще раз розвів руками:

— Немає місця.

Місце було. Він сів сам і поїхав. А Тараса Григоровича під вартою попровадили до Черкас.

Кілька днів, будучи тут під арештом, просив він справника відпустити його на чесне слово до Києва, — все одно ж ховатись йому нічого, тікати недоцільно, а там на місці він швидше спростує наклеп. Але справник рішуче відмовив. "Діло" наростало. Користаючись з наклепу, справник надіслав начальникові губернії, а також військовому губернаторові докладні рапорти про липовий листочок і зв'язане з ним підбивання релігії та царату. Жандармський офіцер, приїхавши до Києва, в свою чергу негайно рапортував про все штаб-офіцерові корпусу жандармів, підкреслюючи випадок з липовим листочком. Про липовий листочок враз полетіло донесення шефові жандармів головному начальнику 3-го відділу князеві Долгорукову. З приводу липового листочка міркував, читаючи таємну реляцію, військовий генерал-губернатор Київщини, Волині й Поділля князь Васильчиков. На підставі тривожних сигналів про цей липовий листочок наказано було чиновникові особливих доручень Андрієвському перевести термінове слідство.

І нарешті Тараса Григоровича викликали до Києва, куди він прибув під охороною сотського.

Чого ж хотіли від нього? Хотіли, щоб він визнав себе винним. Листочок був тільки химерним приводом, тендітним прикриттям, за яким намагались очорнити небажану, нетерпиму людину, якнайшвидше здихатись, і Тарас Григорович прекрасно це розумів.

Ні, треба захищатись! Хай він один проти цілої зграї потайних і одвертих, звичайних і титулованих напасників, але він спробує захищатись. З ним тільки правда проти цілої хмари давніх підозр і теперішніх оббріхувань, в руках — тільки перо проти грубої сили, а він буде захищатись. І він попросив собі перо, паперу.

Оповіді, коли й чому довелося йому зу-

стрітись з панами на ділянці, він так писав:

"...приїхав до нас брат управителя і привіз із собою родича землеміра, якогось Козловського у фраківі й білих рукавичках. Побачивши такого франта серед гір у лісі, я мимоволі засміявся і довго ще продовжував кепкувати з нього; але помітивши, що він не вміє відповідати на жарт жатром, я попросив у нього вибачення і, скінчивши роботу, попросив і його закусити під липу. Під час сніданку п. Козловський завів зі мною якусь богословську розмову польською мовою; щоб припинити цю розмову, я йому відповів по-російському, що теологія без живого Бога не здібна створити навіть оцей липовий листочок, і

І. ГОНЧАР. Т. Г. Шевченко, скульптура.

при цьому зірвав листочок з липи й показав йому...”

Котрого вже разу згадувався в розпухлому “ділі” маленький нікчемний листочок! Та він, нікчемний, ставав ніби підоймою, що повертала це дедалі серйозніше хоч і “липове діло”. Про нього належало тут говорити теж серйозно, ґрунтовно, і Тарас Григорович у своїх поясненнях саме так говорив. Виклавши все, що було потім, він на закінчення дописав:

“Не заявляю, але гадаю, що вся ця історія трапилась, як наслідок безсильної помсти п. Козловського. Якщо не буде взято на увагу моє свідчення, то прошу для потвердження справедливості того, що я тут сказав, вчинити суворе слідство.

Академік Т. Шевченко.”

Тоді з таємної частини генерал-губернаторської канцелярії полетіло до Петербурга звідомлення під № 3183. В ньому його світлість Васильчиков писав його світлості Долгорукому, що справа з липовим листочком виходить трохи плутана. Крім того, на підставі різних спостережень він відзначав, що в “Шевченкові помітно навіть ворожу, аж ніяк неприховану зневагу до всього польського”. Проте вважав, що дозволяти йому оселення в тутешніх місцях було б вчинком помилковим.

Долгоруков 23 серпня 1859 р. черкнув на звідомленні:

“Не зважаючи на все тут викладене, покликти Шевченка і зробити йому сувору нагану”.

Покликали.

У власному кабінеті прийняв його грізний поборник російської імперії військовий губернатор Васильчиков. Бундючно й зверхньо, наче даруючи життя страшному злочинцеві, він із сухуватою, робленою урочистістю оголосив:

— Я вас звільняю.

Було тихо, було холодно у великому пишному кабінеті.

— Я вас звільняю, — повторив Васильчиков.

— Але попереджаю: будьте дуже обережні.

Тарас Григорович на знак згоди злегка кивнув головою, однак зауважив:

— Я переконався, що й обережність мені шкодить. Досить уже того, що це — **моя** обережність.

Васильчиков похмурнів:

— Тим обережніше маєте ви поводитись із вашою обережністю. Розумієте? Коли ж забудете про це, не нарікайте потім... за неминучі наслідки.

— Гаразд, — сказав Тарас Григорович.

— А тепер, — величньо підвівся Васильчиков, — пропоную вам негайно залишити ці місця і виїхати назад до Петербурга.

Прийом скінчився. Тарас Григорович виїшов. Він був вільний, але вигнанець.

Попереду знову бовваніла дорога, далека дорога на північ, і це вже встанне ступав він по своїй, по рідній землі.

Київ, 1939 р.

ГР. ШЕВЧУК

Про дві українські літератури і про одну книжку поезій

Емігранти люблять не бачити фактів. Проте факти існують. Фактом є, що українська література існує в підсоветській Україні і на еміграції, і фактом є, що в принципі ці дві літератури не мають між собою нічого спільного. Різниця не тільки в ідеології, накиненій там і вільній тут. Відмінне і те, що могло бути спільним, на що рука окупанта не посягає або ще не здолала посягти: система образів, мова, гама почувань, стилістична школа, самий погляд на призначення поетичного в житті людини, — я знов кажу не про офіційний советський погляд, що не має в собі нічого українського, а про справжній, у душі ношений погляд.

Емігранти залюбки кажуть, що під советами літератури нема, а є тільки віршоробство і проозробство за державним пляном. Це неправда. Кількісно, ясна, річ, більшість написаного там, має саме такий характер. Але коли кількість вирішувала в мистецтві? Ширість не живе в творах, писаних в УССР, якщо це ве-

лики твори. Але вона живе на окремих сторінках. І ці сторінки на терезах мистецької оцінки і впливу на людські душі переважають гори задрукованого паперу, написаного, леле, тим же автором і виданого під тією ж обгорткою. Візія Києва в “Живій воді” Яновського переживе цілу купу його нарисів про ударних колгоспників. Кілька рядочків Малишка лишаться навіки крупинками золота в бездонній пустелі гімнів “мироносному вождеві”. Лихо авторові, коли його ширість досягає розмірів хоч би Сосюрино “Любіть Україну”. Але література живе у фразах, строфах, образах. Вона є і в Муратова, Виргана, Крижанівського, тільки треба хотіти знайти її, відчутти, пережити. І вона має свій виразний стиль, у якому є дуже багато українського, традиційного і нового, живого, животрепетного.

Але еміграція воліє цієї літератури і її стилю не бачити, удавати, ніби їх нема. Я не кажу тут про гнучкошійників, для яких література починається Миколою Зеровим, а кінча-

ється Мих. Орестом. Таких, слава Богу, небагато, хоч користаючися дурістю вождиків політичних партій, вони спритно здобувають собі українські гроші на кусок хліба і пляшку горілки, ціною заперечення й паплюження української літератури і культури. Але навіть чесні й живі люди еміграції здебільшого розглядають мистецьку підсоветчину як пустелю або божевільню.

Відмінність стилів, відмінність настанов там і тут — річ природня. Було б недоречно й шкідливо пробувати зрівняти і злити в один два струми. Наблизити підсоветське до еміграційного — фізично неможливо, рівняти еміграційне на підсоветське — було б злочином. Але уважно і спочутливо приглядатися до того, що робиться **там**, уміти в тому вишукувати живе, творче, здорове, приймати це здорове, ба більше — переносити його в поцейбічну літературу, — чи це було б погано? Чи не стає справжньою небезпекою перетворення двох струмів у дві зовсім окремі літератури, що не мають нічого спільного? Це небезпечно не тільки на випадок повернення еміграції і зустрічі двох літератур: бо є небезпека, що **там** ніхто просто не зрозуміє еміграційної літератури, якщо вона буде далі розвиватися так, як цього хочеться її ідеологам і проводирям. Але це смертельно загрозово і для самої еміграційної літератури, для її існування, бо вона може зовсім утратити під собою ґрунт, перетворитися на розмову з тінями. Хіба не тривожно, наприклад, що після війни еміграція не висунула ні одного хоч трохи значущого молодого письменника? Адже наші так звані молоді — всі вже мають понад 30, і молоді тільки в порівнянні з дідами еміграційного письменства.

На ці теми можна було б говорити багато. І треба. Але тепер я волю від загальників перейти до конкретнішого, до того, що обіцяне другою половиною заголовка статті: мова буде про одну книжку поезій. Ця книжка належить Олексі Веретенченкові, вийшла в Детройті і зветься позиченою в Сковороди назвою "Дим вічності". Вона виходить з запізненням, бо кількість і якість поезій Веретенченка давно вже дали йому право не на одну, а на кілька збірок; а тим часом і його перша збірка, видана перед війною під советами і не зовсім з вини автора зразу зникла, на еміграції зовсім не відома.

Та тут і тепер хочеться сказати не про її місце в творчому розвитку поета, — це можна відкласти до виходу обіцяних ним ще двох книжок, — а про її значення в існуванні двох українських літератур. З цього погляду її значення може навіть більше від її конкретної ваги. Бо окремі поезії книжки кращі чи гірші, але незаперечно те, що книжка хоче бути своєрідним мостом між двома безглуздо відокремленими одна від одної половинами одного тіла, вона хоче сполучити в собі живе, що є там і тут, відкинувши мертвечину советського наказаного штампу і еміграційно-безґрунтяського бабання у власнім блювотинні.

Ось ті риси, що зв'язують книжку з тим живим і здоровим, що існує під советами:

Жива, нормальна мова. Не розкопи в словниках, що перетворюють поезію — замість збагачувати її — на мертвий музей (Хоч нічого так не можна радити поетам, як читати гарні словники, — але вся справа в тому, як, скільки і для чого використовувати здобуте на сторінках Грінченка!). У підсоветській поезії, — я назвав би тут передусім імена Малишка, Муратова, Виргана, — витворився особливий тон мови, що не культивує якоїсь спеціальної, вишуканої, нібито поетичної мови, а вміє сполучити живу інтонацію живої мови, конкретний голос людини, що думає й відчуває, і з багатством словника і образів, і з пісенною співучістю. Риса ця цілковито відсутня в еміграційній поезії. Її мова як правило (я знов кажу про майстрів, а не віршомазів) вишуканіша і багатша, але це мова заради мови, демонстрування мови, виставка, і все пройняте або неймовірним холодом, або штучним патосом, що ще більше навіває холоду. Навіть живу мову еміграційні поети здебільшого імітують за допомогою переносів фрази з рядка в рядок, це творить дуже цікаві ритмічні ходи, але це не менш далеко від безпосередності живої мови, ніж пряме зречення її. Поезія Веретенченка не вдається до цього, членування фрази в ній звичайно збігаються з членуваннями вірша, як це є в пісні, але майстерність його полягає якраз у тому, що, стаючи близькою до пісні, мова не стає ані одноманітною, ані штучною, вона зберігає аромат живої розмовної мови, а легкість фрази дозволяє непомітно для читача включати і зовсім мало для нього звичні новотвори (**блискограй, стогітний**) і зовсім рідко вживані старі слова. Я не хочу сказати, що всі повинні так писати, барокко має свої права в поезії, особисто я дуже його люблю, — але погано, коли поезія втрачає здатність говорити людською мовою і перетворюється на щось середнє між пітєю, папугою та історичним словником.

Конкретність образів. Уміння використати звичайні, нормальні, пересічні ситуації. Сон. Вибух бомби. Зустріч із сліпим. Труп на полі бою. Повернення додому по війні. Бродячий собака... Не підлягає сумніву, що всяке поетичне переживання має в основі якесь реальне відчуття. В еміграційній поезії вважається за непристойне розкрити читачеві цей живий і простий привід, з якого постала поезія. Замаскованість удається за глибокодумність. Абстрактність за поетичність. Напушеність заступає правду. Можлива і така поезія. Але біда, коли є тільки така. Тим часом конкретність зовсім не виключає ні узагальнення, ні глибини. Я дозволю собі процитувати один вірш Веретенченка:

Зриває вітер листя,
Верхи дерев гнучи.
І вдень велике місто
Безлюдне, як вночі.

І тільки чути бійку
Опухлих діточок:
— Подайте хоч копійку,
Або сухий шматок.

Майбутнє мрії будить,
Я слухаю віки...
Невже і справді будуть
Щасливі — жебраки?

Правда, “діточок” і “віків” я б не вживав. Але поза тим тут стільки ж поезії, скільки просто-ти в структурі. А хто причетний до поезії, той знає, що така простота трудніше дається і більше варта, ніж розмазування абстрактно-крихкотілих оболоків і таємничо-символічних шугань і бурхань міжпланетної мли.

Зв'язок з українською літературною традицією. Правда, в підсоветських умовах зв'язок цей здебільшого неглибокий, бо не сягає далі Шевченка, і однобічний, бо спирається на фолклор, але не визнає і не знає старого нашого письменства. Але і це краще, ніж починати нашу поетичну творчість від Зерова і під прапором європеїзації цієї, мовляв, загумінкової літератури, в дійсності “перебивати копію солодких руських поетес”, а передусім корсарів Гумільова або містику В. Іванова. Як його товариші поетичного пера під советами, Веретенченко не боїться і вміє в одному вірші поєднати конкретність “бензинного пахоту” і “залізної ходи танків” з фолклорним образом “Дніпра-ріки” в усьому багатстві змістових і стилістичних асоціацій останнього, чумацьку мелодію з гуркотом кримського поїзду, оформити епізод перегону полонених німцями в стилі фолклорної баллади (“Дума про Марію”) — і то без фальшу і стильового дисонансу, — як уміє внести в свій вірш і інтонації Шевченкового вірша.

Правда тут він поділяє і вразливе місце своїх потойбічних товаришів: ремінісценції народництва, навіть епігонів романтизму з їх примітивною мелодичністю і штампованістю образів. Під “Старою” міг би підписатися Грабовський, під “Усе чуже в чужім краю” — Микола Петренко, під “Непроглядна хмара небо закрива” — Олесь. Ледве чи це добрі традиції для безпосереднього наслідування, і ведуть вони, мабуть, радше до Лермонтова, а не до українських праджерел.

І ще одну рису поділяє Веретенченків “Дим вічності” з потойбічною поезією: брак мислі. Але там поезія, природна річ, не може мати мислі, бо коли вона переходить у царину мислі, то стає небезпечною або змушеною інтерпретувати офіційну програму. Еміграційна поезія має змогу мислити. Не програми і офіційні ідеології маю я тут на увазі. Борони Боже від них у літературі. В тисячу разів краща тоді поезія без мислі (бо поезія **може** бути без мислі: поезія почуття, поезія конкретного малюнка, поезія словесного орнаменту і т. д.). Але чи варт у принципі відмовлятися від цього чудесного складника людської душі — мислі? Веретенченко, правда, не відмовляється від неї, навпаки, багато своїх конкретних пое-

зій-спостережень він будує як алегорії, що ведуть до певного узагальнення. Але, — не кажучи вже про небезпечність такої схеми, коли вона повторюється часто, — думки ці не виходять поза межі романтичних загальників про те, що люди злі й бездушні, що вони не вірять один одному і творять зло, що вони не розуміють поета, що скрізь — самота й порожнеча, що —

обличчя світу —
Гроші, війна торги.
Навіть найкращі друзі
Гірші, ніж вороги;

що єдине щастя на землі — поезія (“Лиш поезія прекрасна, найбільш до Бога промовля”) і діти; що світ цей приречений на загибель і заслужив це. Не нові думки, без ширшої культурної й філософської перспективи, без виразного індивідуального угрунтування. Та, власне, чи і думки взагалі? Радше просто почуття, або навіть відчуття, тільки удавано оформлені як нібито думки. Тому весь цей комплекс висловлено по суті в одній-єдиній поезії “Як нерви рве зимове завивання”, де без всяких афористичних кінцівок у конкретному образі чи то завірюхи в Альпах, чи то бомбардування, чи обох разом **настроєво** передано весь властивий збірці комплекс самоти, порожнечі навколо й у власній душі й неминучости загибелі своєї і всього світу, — в одній-єдиній поезії і одній з найкращих у збірці саме тому, що поет не удає тут, що він мислить, “як це зроблено в багатьох інших поезіях, а тільки почуває і для почувань знаходить адекватні настроєво-конкретні образи і ритми. Бож, як сказано, поезія без мислі має повне право на існування, але — не на монополію. І перешеплювати цю рису з підсоветської поезії в еміграційну як принцип було б злочином.

Велика частина поезій, що ввійшли в збірку, написана під час війни, коли поет був ще дома, хоч який розшматований був цей дім, або, якщо й на чужині, то з надією скорого повернення, отже, сказати б так, тільки фізично на чужині, а духово — дома, — значить, коли поет ще не був психологічно емігрантом. Тому з еміграційним комплексом цю збірку в'яже не так багато. Але знайомство з поетами Львова, з якимись елементами поцейбічної творчости проявилось вже й на цих віршах. І одну позитивну рису в усякому випадку перейняв Веретенченко звідси: інтерес до карбованої форми. До викінченості поезії, а в поезії — строфи, рядка і фрази. Навіть малі, непомітні деталі часом вражають своєю продуманістю й доречністю, тим більше, що це ніде майже спеціально не підкреслене, пліваючи в інерції все тієї ж невимушеної, водночас розмовної й пісенної інтонації. Коли читаєш, приміром рядки

Йде в пошматованій одежі,
І на очах його відчай —
В них видно полум'я пожежі,
Залитий кров'ю рідний край, —

то перше враження, що “на очах” недогляд або поступка вимогам метру, щоб не сказати “в очах”. Але ж мова мовиться про сліпого, його очі не відбивають його переживань, вони тільки відзеркалюють руїну зовнішнього світу, лу-ну пожеж, кров, — те, що в них бачить поет, а з ним і читач, — це справді не в них, а на їхній поверхні, на очах. Суворість вимог до простої форми, коли проста форма стає карбованою, — тут у Веретенченка злилися дві традиції: у підсоветській бо поезії — річ загально відома — інтерес до форми вважається за формалізм, тому за певними винятками, поезія там балакучіша, ніж слід було б, і розхристана на вигляд. Еміграційна поезія здебільшого хворіє на протилежну хворобу: відшліфувавши вірш, вона боїться простоти, вона соромиться безпосередності і за технічними завданнями або й грою ховає — часом справжнє почуття, а нерідко — автентичну порожнечу. Веретенченко навчився в стихах з українським заходом уваги й любови до форми, але не пішов за нарочитим шуканням ускладненої форми. Його шлях — не єдиний тут шлях, він не заперечує інших шляхів, але погано, коли цим шляхом ніхто не йде, ні по цей, ні по той бік лінії вододілу сучасного світу, і добре, що “Дим вічності” саме так ввібрав у себе обидві традиції.

Метою цих нотаток не було всебічно характеризувати книжку Веретенченка, аналізувати окремі її поезії, рядки й образи. Мені хотілося розглядати її як принципове явище, як явище загального значення. Не підлягає сумніву, що вона знайде читача. Більшість вона підкупить щирістю — тією рисою, яку не визначив і не визначить жадний критик, але без якої нема поезії **серця**; декого — прихованою і для читача непомітною лябораторією карбованої форми. Особисто я думаю, що справжня сфера Веретенченка — з одного боку, епос, події, а з другого — настроєві мініатюри, але не спроби узагальнень, бо його поетичні думки не здаються мені цікавими й гли-

бокими, радше вони надають його поезіям претенсійності, ніж справжньої переконливості. Схема вірша, що за нею спершу показується конкретний епізод, а потім читача підводиться до якогось узагальнення, здається мені навіть небезпечною для поета, вона бо веде його впрост до олесівщини. Але до цих речей краще буде повернутися при обговоренні нової книжки поетової, що, дасть Бог, не забариться. Тим часом, зовсім незалежно від вартості тієї чи тієї окремої поезії, “Дим вічності” підносить у розвитку української поезії принципової ваги питання: бути двом українським літературам, — чи бути двом, зумовленим невідворотними умовами часу, струмкам все таки, попри все, однієї літератури? Замикатися еміграційній літературі у власній келії чи виловлювати живі і здорові зерна в літературі підневільних братів і з цим живим і здоровим дотримуватися творчого контакту?

Не сумніваюся, що саму постанову питання колом літературні плачені паламарі зустрінуть своєю звичною зброєю: наклепом і глузуванням. Але вірю і в те, що знайдуться живі душі, що їх ці речі хвилюють, болять і що розумитимуть значення проблеми. Бо кінець-кінцем проблема ця звучить: література з народом чи без народу? Література з корінням у ґрунті чи пишна назверх квітка на тонкому стебельці і без усякого коріння. А для спрощувачів зазначу на закінчення, що тут ідеться зовсім не про популярність і, як кажуть, “зв'язок з широкими масами”, а про національну поетичну традицію і через вірність цій традиції — вірність народові. Бо є побоювання, що, заглушувана в Україні чужими, ця традиція не менш ретельно заглушується і на еміграції, а подеколи навіть з більшим успіхом. Чи це так? Хто хотів би сказати про це слово по суті, без полеміки і особистих випадків? Бо справа надто серйозна, щоб ще раз зробити з неї таку собі циркову “гала-виставу”.

МУЗЕЙ І. П. КОТЛЯРЕВСЬКОГО В ПОЛТАВІ

В цьому році відкривається Полтавський літературно-меморіальний музей І. П. Котляревського. До цього музею збираються всі матеріали про І. Котляревського, які були по різних музеях і архівах СРСР. З Ленінградської публічної бібліотеки ім. Салтикова-Шchedріна передано музеєві 125 листів рукописів і документів І. Котляревського. Музей придбав уже майже всі твори письменника, видані за час від 1798 року (рік першого видання “Енеїди”) до останніх днів. Багато художників працюють над ілюстраціями до творів І. Котляревського. Художник Горпенко намалював портрет письменника, а тепер працює над картиною про повстання в с. Турбях. Ленінградський художник М. Муратов передає музеєві ілюстрації до російського видання “Енеїди”. Народний художник УРСР І. Іжакевич та художник Ф. Коновалюк уже передали музеєві ілюстрації до “Енеїди”, “Наталки Полтавки” та “Москаля-Чарівника”, а також картини

“На переправі”, “Український поет і філософ Г. С. Сковорода”, “Котляревський захищає наймичку Тимошенко”. Харківський художник Г. Мегмедов намалював картину на тему: праця Котляревського над “Енеїдою”.

З Ташкенту одержано рукопис узбецького перекладу “Наталки Полтавки” (Міртемір), а з Поневежиса — рукопис литовського перекладу цієї поеми (Григоніс).

Придбав також новостворений музей і неопубліковані спогади брата артиста М. С. Шепкіна (Шевченкового приятеля), А. С. Шепкіна про діяльність Котляревського в Полтавському театрі. Цінні матеріали передали музеєві також М. Литвиненко-Вольгемут, І. Козловський, Л. Сабінін, О. М. Лисенко, проф. М. Возняк, проф. А. Шамрай, та інші особи. У Львові створено спеціальну комісію для допомоги музеєві.

Директором музею є Ан. Залашко.

НОВИЙ ФІЛЬМ ПРО ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

Київська кіностудія випустила новий кольоровий фільм про Шевченка.

Любов нашого народу до великого поета, як і любов до нього усіх інших поневолених народів, така жива і трепетна, що російські окупанти не можуть її ані замаскувати, ані затамувати. Щорічні видання "Кобзаря" на різних мовах розходяться з безприкладною швидкістю і в СРСР найважче купити в книгарні твори Шевченка. Безчисленні легенди про поета снують і тепер по Україні. Десятки дубів, під якими ніби мав щось писати Тарас Шевченко, з великою гордістю покажуть вам навіть у тих місцях, де Шевченко справді ніколи не був...

Покійного українського кінорежисера Ігоря Савченка (див. "Н. Д." ч. 13 за лютий 1951 р., стор. 31) давно хвилював образ великого поета. Та фільму створити він не міг за браком сценарія: написати такий сценарій було річчю дуже відповідальною, бо сама тема Москві вже видавалася націоналістичною. Незадовго перед своєю смертю Ігор Савченко взявся сам за створення такого сценарія. Та смерть перервала його роботу і фільму свого на екрані він не побачив, хоч уже в некрологах про його (грудень 1950 року) писалось, що він "створив фільм про Шевченка", себто закінчив його. Та фільм появляється аж у кінці 1951 р. з доробками О. Корнійчука, який дописав "суху й однолінійну сцену, у якій діють Чернишевський і Добролюбов..." ("Литературная Газета", 15 грудня 1951 р.). Очевидно, російська окупаційна цензура звеліла йому увести до посмертного твору Ігоря Савченка тих двох "Шевченкових учителів і натхненників", як то цинічно запевняють росіяни.

Фільм "Тарас Шевченко" настільки глибокий, цікавий, хвилюючий, у багатьох місцях превидний (звичайно в межах допустимості в радянських умовах), що варто поінформувати наших людей про історію його створення, сюжет, музичне оформлення, акторів тощо.

Пишучи сценарій, І. Савченко підшукав акторів на ролі, а особливо на ролю Т. Шевченка. Його вибір упав на молодого актора Сергія Бондарчука. І цей молодий артист під керівництвом великого режисера, яким був покійний Ігор Савченко, створив велитенської сили життєво переконливий, глибоко народний образ Тараса Шевченка.

В інших ролях виступають артисти Київської та Ленінградської кіностудій: Гнат Юра (Щепкін), Ч. Самойлов (Спешнев), І. Переверзев (Сігізмунд Сераковський), М. Названов (Микола І), М. вислоцький (Лукашевич), А. Хвиля (Барабаш), І. Жуковська (пані Барабаш), І. Шпрингфельд (Куліш), А. Кміт (Обрядін), М. Бернес (Косарев) та інші.

Не завжди І. Савченкові вдалося обійти радянський штамп і тому ми бачимо, ніби українські помішки намагалися зробити з Т. Шевченка національного поета, поета-українця, хоч насправді, він сам силою свого гордого, вільного й вогненного

слова неодного українського інтелігента, який забув чий він син, повертав на український шлях. Перебуваючи в Україні, Шевченко знайомиться тут з передовими людьми того часу і бере участь у відомому Кирило-Методіївському братстві, за що його (формально) і засилають у салдати.

Сергій Бондарчук в ролі Т. Г. Шевченка

Є у фільмі один надзвичайної сили і емоційності епізод: Т. Шевченко малює сільську українську дівчину. Коли вона, стомлена працею, починає дрімати, Тарас Шевченко (Сергій Бондарчук) говорить звичайні слова:

— Не спи, серденько.

"Більше нічого він не говорить і сцена ця належить до скороминулих, та артист так промовляє ці слова, що ви відразу відчуваєте, що так промовити їх може тільки **свій своєму** (підкр. автора. Л. П.), що між стаючим уже знаменитим мистцем столиці і цією звичайною дівчиною з українського села нема віддалі і що молодому мистцю нема потреби підроблятися під народні відносини" (Н. Погодін, "Фільм о великом поете", "Лит. Газета", 15. 12. 1951 р.).

До цієї оцінки визначного артиста важко щось додати — вона сама говорить за талант артиста і реальність образу Шевченка, який він створює.

Не менш вдало відтворює Сергій Бондарчук образ Т. Шевченка на засланні. Тут Шевченко виступає перед глядачем, як справжня жива людина. Йому тяжко переносити неволю, нераз обливається кров'ю його серце, нераз тужить він за Україною... В його душі наростає спротив і твердість рішення: все перебороти й жити для свого народу. І тому в глядача Шевченко викликає не зітхання і співчуття, а гордість за людську незламну душу, за гідність української людини.

Ось іще сцена з поетового перебування на засланні. Штабс-капітан Обрядін (у чудовому вико-

панні артиста А. Кміта) викликає Шевченка в офіцерське товариство, з наміром "пожартувати": себто налити йому шклянку горілки, а тоді... вибити його палицями. Шевченко не може відмовитись, коли його кличуть офіцери, але знає, що це не так собі запросини, а щось має статися брудне й гидке, на що здібні лише московські офіцери. Коли йому наливають горілку, то раніш ніж випити її, він говорить до офіцерів коротке, але титанічне силою думки й мистецького виразу слово. Та Обрядіну це байдуже. Поет рушає йти. Обрядін гукє, щоб він повернувся, з наміром розпочати катування ради "розваги". Але тут не витримує один з офіцерів, капітан Косарєв, який обурливо заявляє, що негайно застрілить Обрядіна, коли він тільки спробує зневажити Шевченка... Отже, фізичний невільник, але духовий велитень, Шевченко, перемагає своїх поневолювачів.

Та незважаючи не це все, фільм "Тарас Шевченко", як і все тепер в Україні, ставить своєю метою показати "могутній і плодотворний вплив прогресивної російської культури" на Шевченка і на всю Україну, хоч було саме навпаки: Шевченко силою свого таланту впливав на російську культуру, зокрема на Чернишевського, Добролюбова, Щепкіна, Курочкіна, Некрасова та інших. Поруч з цим, фільм має своїм завданням ще й боротьбу проти теорії безбуржуазності української нації. Саме тому показано "в гидкому обличчі Куліша дволичність і підлість українського буржуазного націоналізму", а в образах Лукашевича, Барабаша та інших "середньовікових рабовласників", як з примусу пише М. Рильський та інші три автори у статті про цей фільм аж у Торонтонському комуністичному "Українському Житті".

Та коли Росії сьогодні ще вдається спекулюва-

ти живими, заставляючи їх писати не тільки звичайні дурниці, а й справжні ідіотизми, які вже й на найтемніших не впливають, то їй не вдалося й на цей раз спотворити образ великого поета: український артист Сергій Бондарчук під керівництвом великого українського кінорежисера Ігоря Савченка створив образ гордого й незламного борця за волю України та її народу. З фільму яскраво видно, що Шевченко був на голову вищий не тільки від капітана Косарєва, а й від Чернишевського й Добролюбова, від яких його (по його смерті!) російська окупаційна влада заставляє вчитись.

А вимушені запевнення М. Рильського читачів комуністичного "Українського Життя", що Петербург Миколи І не прийняв Шевченка, а Петербург Белінського вітав його — така ж правда, як те, що "Українське Життя" служить Україні, бо кожен школяр знає рецензію Белінського на "Кобзаря", де він в унісон Миколі І запевняє, що "від поезії Шевченка пахне дьогтем" і вона просякнута "дубоватістю мужицькаво ума"...

Глядач в Україні досить культурний і він зуміє в цьому фільмі знайти правду і відокремити її від російської пропагандивної половини. Шевченка вже не підробити, так само, як не вдасться вже підфарбувати Белінського під Шевченкового приятеля.

Треба тільки побажати, щоб цей фільм не зняли з екрану, як то вже раз було з німим фільмом про Шевченка.

Операторами фільму були відомі майстри кіномистецтва Д. Демуцький, А. Кольцатий та І. Шекер. Музику написав відомий композитор Б. Лятошинський.

Микола Щербак

ВІТЧИЗНИ ПІСНЯ

І що ж тепер... Здається на край світу
Морями й океанами забрів,
А все ж я чую, в небесах розлиту,
Вітчизни пісню, — серце раниць спів! —

Співа тополя, повна вітру й шуму;
Співа Дніпро, і чути навкруги
Його розлогу запорізьку думу,
Що крилами торкає береги...

Співа під вечір, хвилями бурхлива,
Моя жагуча й непокірна Рось;
Співа земля, немов весняна злива,
Де жить, любити й плакати довелось...

Вітчизни пісне, українська вродо,
Нам разом, рідна, до висот рости!
Я пронесу крізь бурю і негоду
Тебе, як стяг, понад усі світи!

Богдан Бора

НАД МОРЕМ

Далекий краю! Мій рідний краю!
Як тужу, подивись!
Ходжу над морем і хвиль питаю,
Чи вернуса колись.

Далекий краю! Чарівний раю!
Я тужу, як колись,
Бо море кличе, бо море грає:
— Вернись назад! Вернись!

Ходжу над морем з печаллю й горем,
У грудях скиглить жаль...
Солоний вітер крилом просторим
Колише хвилі й даль.

Спадає вечір... На фоні ночі
Я бачу твій міраж.
За тебе, краю, як в дні дитячі,
Шепчу я "Отче наш".

ДЕРЖАВНИЙ ЗАПОВІДНИК “СОФІЇВКА”

Український державний заповідник Софіївка, біля Умані, належить до найвизначніших витворів людського генія, що втілюється в цьому синтетичному пам'ятникові української природи й мистецтва одночасно.

Про Софіївку існує величезна поетична, географічна та історична література, на всіх європейських мовах. Перший оспівав Софіївку відомий польський письменник Станіслав Трембицький. Його поема “Софіївка” видана в 1806 році у Вільні, пізніше перевидавалася 15 разів. Між іншим, п'яте Віленське видання, мало передмову й коментарі Адама Міцкевича, а віденське видання 1815 року, французькою мовою, мало ілюстрації знаменитого шотландського художника Вільяма Аллана, виконані славновісним швейцарським гравером Вільгельмом Шльотербахом. Першим істориком Софіївки був Теодор Темері, який написав прекрасну розвідку, що була видрукувана окремою книжкою в Одесі в 1846 році, до 50-річного ювілею Софіївки. Завдяки прекрасним ілюстраціям і легкій мові, ця праця про Софіївку А. Л. Липи в українській Софіївки. Після того про Софіївку ще писали німецькі, польські, українські та російські письменники і дослідники, а в кінці XIX століття Софіївка набула такої широкої популярності, що про неї згадується не лише в спеціальній гортологічній світовій літературі, але й в природній, географічній, історичній, економічній, науково-популярній і навіть у художній. Про Софіївку знаходимо відомості у всіх світових енциклопедіях, словниках “лексиконах”, що виходили в світі на протязі XIX і на початку XX століття. В 1947 році, у зв'язку з 150-річчям ювілеєм, вийшла в світ остання велика праця про Софіївку. А. Л. Липи в українській мові, і численні розвідки в різних періодичних наукових журналах. Само собою зрозуміло, що постає перше питання, чому Софіївка є така популярна? На це може бути лише одна відповідь, бо це справді чудесне втілення людського духу в безмежні можливості української природи. За ідеєю і майстерністю виконання, Софіївка є класичним твором епохи минулого. В ній втілено багатство емоційних уявлень романтичного парку, насиченого стародавніми легендами, оповіданнями і переказами.

Особливістю Софіївки як парку є не лише багатство місцевої та екзотичної флори, але й наявність великої кількості парково-архітектурних творів, мистецьких пам'ятників і гідротехнічних споруд (ставків, басейнів, підземних галерей, водогравів, водоспадів-каскадів, тощо). Все це увібрано в романтичні перекази, таємниці задумів і загадковість їх виконання. Прикрашено чудовою флорою і загадовими спорудами-пристроями. Тому Софіївка здавна притягувала до себе увагу гортологів (садівників), ботаніків, дендрологів, архітектів, поетів та інших мистців.

Коротка історія Софіївки.

Величезні земельні простори з містом Умань і довколишніми селами належали раніше родині гра-

фів Потоцьких, які спочатку не мешкали в своїх маєтках, а закордоном і лише час від часу навідувалися до них. У 1795 році “щенський” Потоцький повернувся з закордону зі своєю молодою дружиною Софією, грецького походження, і оселився в Умані. Оглядаючи гарні околиці навколо Умані, молодій дружині Потоцького найбільше сподобалося одне місце з чудовими краєвидами і ніби то вона одного разу висловила бажання створити на тому місці парк. Потоцький вирішив задовольнити примхи дружини, без її відома створити парк і подарувати їй на день народження. Для цього, він нібито наказав своєму управителеві, колишньому офіцерові польської армії Людвігу Метцелю (більгійцеві з походження), розпочати будівництво парку, а сам з дружиною на цей час виїхав знову закордон. Цікаво відмітити тут, що Метцель взявся за цю справу не сам, а обрав собі на помічника кріпака українця Зарембу. Існує переказ, що Заремба був не лише кріпаком, а й талановитим самородком-мистцем, що свій геній втілював у гортологічне мистецтво. Про самий процес будівництва існує низка переказів про які не місце тут оповідати, але вражає кожного відвідувача і дослідника не лише мистецтво виконаних робіт, а й грандіозність їх. І справді, скільки б раз не відвідувати парк, то завжди постає те саме питання, як все це колись створено голіруч, без будь-яких машин? Бо справді, сотні тисяч кубометрів землі, величезні брили каміння десь видобулися, пересувалися з одного місця на інше, щоб преобразити цей куток української землі і перетворити природу в казку. Ми не знаємо всього задуму Потоцького щодо обсягу парку, як і не знаємо також плянів справжніх творців його — Метцеля і Заремби. Відомо лише, що парк у деталях не був закінчений, бо в 1831 році після польського повстання, в яке був замішаний також Потоцький, царський уряд всі маєтки, в тому числі й парк, конфіскував і передав у “казну”, як власність жінки Миколи І, Олександри Федорівни. У зв'язку з тим було змінено і назву парку з “Софіївки” на “Царицин сад”. Безпосередній догляд за парком взяло Управління військових поселень в Україні, і треба признати, що за 25-літній період, цебто аж до 1895 року, парк не лише зберігався, а й значно розбудувався.

У 1859 році цариця подарувала парк Одеському головному училищу садівництва, що в цьому ж таки році було переведене до Умані й переорганізоване в “Училище землеробства і садівництва.” З того часу і аж до революції 1917 року дирекція школи більше приділяла уваги агрономії, тому й занедбала садівництво, в тому числі й парк, як об'єкт навчання й дослідження. За цей період, лише в 1889 році проф. В. Пашкевич насадив англійський парк виключно з екзотиків, який зберігся й досі.

Від 1917 року парк спочатку був залишений за сільсько-господарською школою, названий “Парком III інтернаціоналу” і відкритий для публічного користування, а в 1929 році оголошений Держ-

жавним Заповідником і розпочато реставрацію паркових споруд, збагачено рослинність парку новими дендрологічними видами, почали вивчати набутий віковий досвід Софіївки. До цього часу уже існували великі державні розсадники з багатим асортиментом, які тепер збільшили рослинність заповідника на 250 нових видів. Було зверено увагу на розвиток квіткового господарства: літників, килимових, цибулинних і багаторічних квіткових рослин. Одних трояд набуто 60 відмін, просторі теплиці теж були поповнені новими колекціями тропічних і підтропічних рослин.

Такий короткий нарис історії заповідника. Тереп розглянемо важливіші архітектурно-мистецькі та гі технічні споруди і деревну флору заповідника.

Архітектурно-мистецькі пам'ятники і гідротехнічні споруди Софіївки.

Архітектурно-мистецькі пам'ятники заповідника і гідротехнічні споруди є найбільш показовим і вражаючим для масових відвідувачів. Всі пам'ятники і споруди оригінальні, основані на глибоких задумах авторів і мають високу майстерність виконання. Для кожного об'єкта дуже вдало вибрано місце і ув'язано з загальним пляном парку та рельєфом місцевості. Усі пам'ятники і споруди, як і всі заглиблені кутки, мають назви або символічні, або з грецької мітології. Почнемо загальний огляд, ніби відвідуючи їх з Вами, читачу. Почнемо від головного в'їзду, а закінчимо Єлісейським полем.

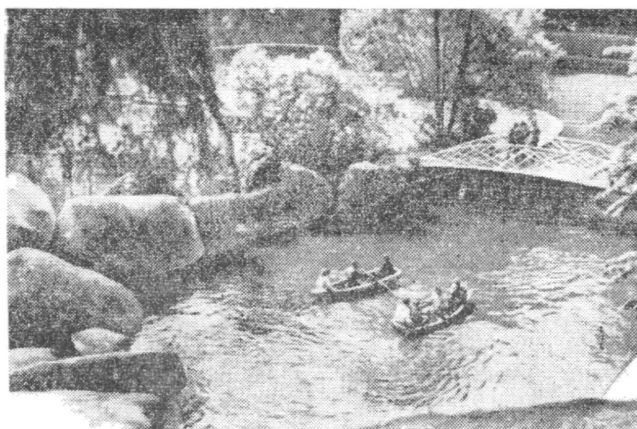
Головний в'їзд починається масивною чавунною брамою, з обох боків якої є вартові башти, збудовані 1844-1847 рр. Зразу вступаємо в Каштанову алею і нею приймаємо до Павільйону флори, що приваблюючи маячить в кінці алеї. Павільйон флори, з білою колонадою в дорійському стилі, це перший мистецько-архітектурний твір, що ніби відкриває таємницю парку. З павільйону, немов у казці, перед нами відкривається величчя панорама всієї центральної частини заповідника.

Праворуч від павільйону видно гранітовий міст, з одною аркою. Гранітові пілястри, що підтримують його, прикрашені кованими залізними ланцюгами. Від павільйону флори перейдемо до Нижнього саду, що з цього місця добре видно його чудесну панораму і до могутнього водоспаду, що видніє в долині.

Нижній став має гарну витягнуту й зігнуту форму. Береги його облицьовані гранітом, хоч тепер поросли диким виноградом, лозою й деякими екзотичними кущами. В найбільш розширеному місці ставу б'є сильний — на 25 метрів — водограй, від сонячного хлюпотіння води і різнокольорових барв проміння вся місцевість оживає.

Над нижнім ставом стримить скала-тераса, що має назву Бельведер, або дослівно "Прекрасний вид". І справді, з тераси добре видно не лише увесь став і головний водоспад, а й усіх перехожих і переїжджих у парку. Коли придивитися на скалу-терасу збоку, то вона нагадує обличчя людини. За одними переказами це профіль будівничого Метцеля, а за другими — власника Потоцького. Унизу під Бельведером, трохи праворуч від підніжжя у воді, лежить величезна кам'яна брила або Скеля смерті, яка при будові

упала з Бельведеру і, як кажуть, придушила багато українських селян-кріпаків, що працювали на цьому місці.

На ставу в Софіївці.

На закруті Нижнього ставу є Площа зібрань і Басейн рибок. Площа зібрань це великий рівний майданчик з овальним басейном наповненим водою і золотими рибками в ньому. В середині басейна стоїть велика гранітова ваза з квітами. На цьому місці, у неділю й свята, колись збирались відвідувачі, слухали музику і розважались тисячами грайливих золотих рибок у прозорій, як слюда, воді.

З Площі зібрань видно з трьох боків високі кам'яні скелі. Найвища з них, Скеля Левкид, стоїть похило і так звисає, що здається ось-ось зірветься й упаде. Та це лише так здається, насправді вона добре зрівноважена і стоїть нерухомо уже більше півтора століття. За ідеєю будівничих, глядач з неї мав би бачити увесь парк.

Під скелею є Грот Локетек, що вирубаний у скелі і являє собою простору печеру з круглим гранітовим столом посередині. Тут приємно сидіти і мріяти під рівномірний шум водоспаду. Напроти печери відкривається жахливе видовище — Долина Велетнів, бо на великій площі безладно нагромаджені величезні брили каміння чудернацької форми. В уяві мимоволі повстає м'я про боротьбу велетнів з богами.

Від скелі Левкида, через став, відкривається перспектива на підвищену частину парку, так звану Терасу Муз, що являє собою великий штучно-насипаний горб. На горбі, у самому центрі, на гранітовому підніжжю стоїть Обеліск чотирьох грацій, або Орел, що побудований у 1856 році в пам'ять відвідин Софіївки Миколою II. З Тераси Муз відкривається дійсно захоплюючий вид, на найкращі місця парку: Великий водоспад, скелі, Долину велетнів, Площу зібрань, Бельведер та інші. Коло підніжжя Тераси Муз є Джерело Гіпокрені або Вужі. Вода джерела прозора, холодна, приємна на смак і за переказами цілюща.

Близько Джерела Гіпокрені збудовано Дзеркало Діяни: простора квадратова печера, яка ззовні зачиняється залізними дверима. На середині печери знаходиться квадратний басейн, наповнений водою і освітлений зверху через спеціальний

отвір. Вода поступає в басейн з сильного джерела, дуже прозора, тому поверхня її справляє враження дзеркала, від цього постала й назва печери.

На іншому підвищенні, над Нижнім ставом розташоване Мертве Озеро, що являє собою невеликий став. Береги озера виложені камінням і обсаджені віковими деревами, через віття яких тепер ледве пробивається сонце. Тому тут панує тиша і сутінок. Мертве Озеро сполучається підземною галереєю, що має назву Ріка Стикс, з другим водограєм, а далі з Великим водоспадом 34-ти метрової висоти в Нижній став.

З Мертвого озера, легеньким човном, попадаємо в Ріку Стикс, довжиною 200 метрів, а далі через Амстердамський шлюз у Верхній став або Солодке море, що займає 80 тисяч квадратних метрів.

Верхній став цікавий тим, що в найширшій його частині є високий Острів кохання, а на ньому в самому центрі восьмикутний Рожевий павільон, побудований у стилі Ренесанс, пофарбований у рожевий колір і прикрашений малюнками казкових птахів. Раніш цей павільон мав назву "Храму Венери".

Від Верхнього ставу легко попадаємо до найбільш елегантної частини парку — Елісейського поля. Це — долина, на якій ростуть вікові дерева, розкидано великі, покриті мохом, каміння, а серед них тихо дзюрчить струмок річки Кам'янки. Це найпонурише місце заповідника, що навиває кожного до відповідного настрою. На Елісейському полі є багато пам'ятників мистецтва. Головніші з них: Грот, або Печера Венери, Фазанник. Левова, або Громовична печера, Чортів міст, Критський лабіринт, або Атенська школа і багато інших.

Ми оглянули з Вами, читачу, головні частини парку й окремі визначні споруди, але по пізних закутках парку, з боків коло доріжок і алей стоїть ще багато білих мармурових статуй, бюстів, ваз, постаментів, тощо. Серед них найпримітніші й цікаві: Венера після купання, Аполон Бельведерський, Амур, що переломлює лук, Парнас з яблуком розбрату, Аполон Олімпійський, Меркурій, умираючий Олександр Македонський, бюсти поета Станіслава Трембицького, польського полководця Костюшка, величезна статуя Софокла й багато інших, що їх не можна навіть перерахувати в цьому короткому огляді-статті для нашого журналу.

Для повної уяви про заповідник, переглянемо ще коротше не менш важливу з історичного і наукового погляду галузь — деревляний фонд заповідника.

Деревна флора заповідника.

Деревний фонд заповідника складається з місцевих чи аборигенних форм і екзотиків, цебто завезена з інших країн світу. Місцеві види є основним фондом і складаються з усіх форм, що виплекала українська земля. Тут кремені ду-

ДИМА

**
*

Забризкало світло з вікон
На міста круті дороги
І вечора смуток великий
Тінями впав під ноги...

Вечір сьогодні сумує
Смутком хорошим, без злості.
Вікно розчиняю тему я,
Запрошую вечір в гості.

— Заходь!.. Я наллю тобі чаю,
Ні слова не мовлю злого.
Я смуток чужий зустрічаю,
Мов друга свого старого...

би, широкі липи, осокори, міцні граби, гнучкі клени, стрункі тополі. Крім того дрібніші форми як: дикі груші, черешні, а на низинах вільхи, лози, верби й багато інших. На перший погляд англійський парк, що має площу 80 гектарів, являє собою ніби природній лісний масив, що виник сам собою, але насправді це не так. Це все діло рук людських. У парку, крім місцевих порід, є багато екзотичних форм, і найбільше їх тут в Англійському парку, на Звіринці, на Елісейському полі і на маточній дільниці деревного розплідника. Екзотики доставлялися до Софіївки з далеких країн, суходолом і морем, через українські порти (Одесу й Севастопіль). На Елісейському полі ростуть величезні платани, тюльпанові дерева, гледичії, павії, американські каштани, плаксиві ясені, туї, сосни, акації, верболози тощо. В парку є представники деревної флори: Кавказу, Середньої Азії, Японії, Китаю, Південної й Північної Америки тощо. Багато дерев є історичними реліквіями, в тому розумінні, що збереглися від першого насадження аж до наших днів. Такими є деякі примірники італійської тополі, веймутової сосни, західної туї, американської липи, кавказької піхти, східного бука, тюльпанових дерев тощо.

Про трав'янистий рослинний світ заповідника і навіть про фонди квіткових і деревинних форм, що ростуть у теплицях заповідника, ми тут не маємо змоги згадати, хіба що колись іншим разом.

Такий наш заповідник Софіївка і такі його природні й мистецькі багатства, що ждуть ще на справжніх українських дослідників. Ми лише можемо сказати, що в будівництві цього "чуда", як прийнято називати Софіївку, брав участь український народ не лише тим, що територія заповідника орошена потом і окроплена кров'ю українських селян-кріпаків, а й тим, що тут проявив себе український народний геній в особі самородка Заремби, який втілював частину свого ества в заповідник Софіївку і тим увіковічнив себе.

Т. Г. ШЕВЧЕНКО. Раїмська фортеця з моря. Акварель.

Шевченко на острові Хортиці

(З фольклорних записів Яра Славутича, зроблених 1939 р.)

— Плив ото Шевченко Дніпром на плоті соснового бервення. От уже коло страшного-престрашного порога — Ненаситцем звався. Знімають лоцмани заялозені свої сорочки, одягають чисті: коли доведеться йти на той світ, то щоб чистими представитися. А Тарас сидить собі на дошці, дивиться на береги і в ус не дує. Вже дехто з лоцманів шепоче “Отче наш”, а він, Тарас отой, щось забачив на березі та й питає:

— А як зветься отся затока?

— Та годі вам! — каже хтось, — зараз не до того.

— А хіба що?

— Може Богу душу скоро віддамо. Дивіться!

Поглянув тоді Тарас на Дніпро. А він ревів, скакаючи через купини каміння, що стали йому на дорозі, ревів і розкидав білу-пребілу піну довкола. Перехрестився тоді Тарас та й каже:

— Гей, та й могучий же Батько наш Славута! Я й на Волзі бував, а такого дива не бачив. Ач, як несе!

Хитнуло пліт і, мов трісочку маленьку, жбурнуло донизу. Не зчулися, як пороги вже опинилися позаду. Тоді Тарас і каже:

— Жаліє Батько дітей своїх, бачте, не потопив нас, а якби це був якийсь москаль — то й каюк йому!

— За що? — питає хтось.

— За що? За те, що обідив Батька нашого: дітей Дніпрових, козаків славних, порозганяв. От за що!

— А правда, — згодився цікавий.

Проплывши ще трохи, аж сонце на пів дуба піднялося, побачили Хортицю — так острів зветься. Загорівся Тарас — як дитина. Лаштує човна і вже хоче спускати його з плота.

— Та пождіть хвилинку.

Мовчить, а очі так і горять, як у малого хлопця до цяцьки. Тільки порівнялися з островом — метнувся Тарас на човна та й поплив із двома з нашого гурту.

Розказували вже ті, що як зійшов Шевченко на беріг — упав на коліна і плакав од радости, цілуючи землю:

— От де слава наша почалася!

А згодом похмурнів, устав на ноги й мовчки пішов ходити по острову, ні про що не питав, тільки ходив і суворо та пильно дивився на каміння й нерівну площину, наче шукав якихось слідів...

— А в якому це році було? — питаю я в оповідача, вже вкритого срібною сивиною.

— А Бог його знає. Не скажу. Давно це було, літ сто тому, а може й більше. Мій батько, кажуть наші, був тоді молодим та дужим і служив старостою в лоцманів.

ТВОРИ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА ЛАТИСЬКОЮ МОВОЮ

В Ризі видано по-латиськи однотомник творів Тараса Шевченка. Це перше видання “Кобзаря” латиською мовою. В цьому збірнику крім ліричних поезій є й поеми “Гайдамаки”, “Кавказ”, “Сон” та інші визначні твори нашого великого поета.

ЩОДЕННИК

2. XI. (1942)

Понеділок. Київ. Бульвар Шевченка. Хірургічна клініка (тут лежав М. М. Коцюбинський). Палата 17. Я один у палаті. Вчора надвечір був у мене ще вдома консилиум. Він мав дати авторитетні висновки, що допомогли б моїй перепустці. Але вже пізно. Два дні перед тим дедалі частіше блювання й знесилення. Під час консилиуму — раптова блювота кров'ю. Я був до краю вражений. Проф. К. рішуче махнув рукою, скомандував: негайно до клініки!

Несли мене на ношах П. і Б. В., — якраз заскочили провідати. Чудесне чисте блакитне небо осени, як океан. Чудесне повітря! І весь час наді мною легко кружляють жовті, мов цитрина, листочки кленів, іржаві — каштанів. Падають на мене. Мене несуть, погойдуючи, я ніби пливу у бодрену синю безодню і прошу не поспішати... Як усе раптово і фантазмагорично! Думав — кінець. Учора ж увечорі викачали зондом 2 літри кислоти, затруєної вже кров'ю з виразки, яка тріснула. Промили тричі шлунок. Впорснули кальцію. Потім влили 200 гр. крові. Я ожив. Я поки що врятований.

Сьогодні лежу колодою. Почуваюсь краще. Попросив одчинити вікно — ковтаю цілий день свіжину.

Були: Олена, Жорж, Вірочка, К., Б., проф. К., мій рятівник, привітав мене з поворотом до життя, спитавши: "Ну, як там... на тому світі?"

3. XI. (1942)

Вівторок. Спав добре. Самопочуття краще ніж учора. Хочеться їсти. Хочеться свіжого повітря. Темпер. 36,1. (А позавчора, коли лежав у перев'язочній і ксли мене судомило, був пульс 140).

Приходила мама — розгублена і рада, що я живу. Призналась: стан мій був такий, що вже не сподівалась. У мамі, сердешної, аж голос тремтить з радості. Г. К. справді організує дієту — от спасибі! — аж де довелось пролітфронтівцям та ваплітовцям так чільно один одного відчуті й пізнати. Стара гвардія! Честь і слава!

Були: Завітневич (дуже вражений, що я так раптово скоцюрбився) і Б. Цілий день вікно розчинене. Вогкість. Прохолода, але я добре закутаний і не мерзну. Зате — міцний запах осени, запах жухлого листя, мокрої кори, мокрої землі, а іноді зів'ялої трави. Ах, чудесно!

Операція, здається, в п'ятницю.

4. XI. (1942)

Температура — 35,6. Спав нервово, погано. Був Гриша, клопочеться, перевіряє. Дров сьогодні трохи обіцяє мамі. Потрібно 10 ампул

кальція — щодня мені вливати — а нема ніде й жодної. Лікар К. міг би трохи добути, але він у лісі, дрова собі заготовляє.

5. XI. (1942)

Темпер. 35,8. Сон досить добрий. Вночі в грудях пече. Коли ковтаю, теж пече. Впорснули сьогодні випадкового десь знайденого кальцію — 5,0. А була Гуменна Д., взяла рецепта й оце недавно принесла 3 ампули по 10,0. Молодець! Уже легше. І К. обіцяв трохи добути. Ще легше. І гроші за "Пропашу силу" принесе Докія з музею. І харчів трохи добули, додержую дієти. Музей закрито.

Листівка від Андрієвської, виховательки Лесикової з Любомля. Виправдується, нарікає на тамтешніх громадян, що з ними дуже важко. Значить, сама винна. Заспокоює, що Лесик здоровий і взагалі поправився. Мало вірю.

Операція, як сьогодні сказав І. І. К., буде не раніше як за два тижні. Треба приготуватись.

6. XI. (1942)

П'ятниця. 5 год. ранку. Прокинувся, бо щось кусає. Чую — шупортить під вухом на подушці. Засвітив. Воша. Убив. Не можу більше спати. Знаю: війна, руїна, злидні. Але не можу примиритись, щоб у клініці (ще й у хірургічній) — воші! От лихо!

Взагалі лежу в страшному бруді. Досі не мили, не купали. Замість простирадла неймовірно рвані старі закаляні, брудні аж сірі підковдреники. Їх підо мною два чи три — інакше ліжка не охоплять ці лахи. На мені чотири старі витерті до краю ковдри, бо лікарня не отоплюється, інакше б я тремтів тут, як цуцик. Дві збиті на гудз, якого вже не розтовчеш, подушки. Продірявлений сінник. А рушник? — онуча. Ні, вранці щось треба починати робити. Так неможливо.

6 год. веч. 40 хв. Постіль перемінили. Довідався проф. К., приходив, вибачався, співчував і розводив руками — в цих умовах нічого не може він зарадити. Дозволив принести постіль з дому.

Була мама, прийшла пізно. Замучена, схвильована. Але дрова їй уже привезли. Додому прибігав сторож цієї лікарні, грубо вимагав, щоб йому заплатити 50 карб. за те, що він мене ніс у лікарню. Мама скерувала його сюди до мене. Ще не приходив. І. І. попередив раніше, щоб нікому нічого і ніяк не платити.

Читаю "Історію укр. письменства" С. Єфремова.

7. XI. (1942)

Тут дві санітарки, літні вже: українка Оксана і білоруска Луша. Кожна має відмінну, зви-

чайно, але головне національно виявлену вдачу.

Були К. і Приходько, обіцяють ще допомогти дієтичними харчами й грішми. Потім письм. В. і з ним головний інженер міста, якого бачу вперше. Підбадьорювали й обіцяли щось із харчів. Потім — Гуменна, грошей ще не добула в музеї, але новину принесла дивовижну: передучіра вночі заарештувано голову міста Форостівського, геть із родиною. Що це? Звідки це? Ні чорта не розумію.

8. XI. (1942)

Неділя. Холодно дуже. Лікарня не отоплюється. Сплю під трьома ковдрами, а мерзну, вночі нежить носа заклала, ледви дихаю. Як же оперуватись? Я ж на операційному столі безперечно простуджусь. А після операції? Тепер я скулююсь у три погібелі, як цуцик, укриваюсь із головою, то й нагріваюсь трохи. А тоді ж я не зможу так скоцюрбитись. Виходить, якщо не огріватимуть лікарні, то й

оперуватись я не зможу.

Вчора увечорі переливали кров: 200 грм. Але невдало. Влили тільки 100. Тричі в різних місцях кололи, понапускали під шкіру, пекло, боліло, спав із компресами, мучився цілу ніч. Хай навіть так, що у мене вени погані, зате я дав тричі в різних місцях колоти. А от вартовий лікар А. К., маючи тричі можливість влити цю кров, не зумів скористатися. Мені досадно і жаль цього збентеженого невдахи — лікаря. Він приходив сьогодні вранці, щоб продовжити трансфузію (рештки крові ночували на льоду), але я побоявся, чи не зіпсулась у теперішніх умовах ота кров, та й руки після вчорашнього ще дуже болять.

Сьогодні, в неділю, ждав рясних одвідин. І якраз ніхто не прийшов, навіть брат. Одна тільки мама принесла їжу.

Бачу, що я трохи розпаскудився, волю над собою втрачаю, занадто себе жалію. Вирішую з сьогоднішнього дня бути до себе суворішим. Не маю права розкисати, якщо хочу себе зберегти. (Далі буде)

ОЛЕКСА ДРЕВЛЯНСЬКИЙ

Л І С У Н

I.

Не вір, вродливо, Лісунові:
Не вирій носить він, а вир...
Нехай сурмить у млі сосновій,
Нехай гукає, людозвір, —
Не йди на клик його, не вір
Цьому до юнок ласунові!

І Водяник до вас — охочий,
Що напада біля річок:
Замружить бризками вам очі,
Підкине тріпот спідничок —
І потерпає квітничок
Ще не поливаний дівочий...

Та він не змучить ані трохи,
А тільки змочить вас, пустун, —
Пригода лиш серед дороги,
Веселий сміх тому, хто юн...
...Зовсім інакший — Полісун,
Оброслий обр копиторогий!

II.

Заманить поночі в гушави,
В найглибшу глушу лісову,
Не зоглядишся, коли счавить,
Зімне і кине на траву...

Пручатимешся ще у лапах,
Ще борсатимешся під ним,
Та, п'ючи твій дівочий запах,
До краю стане він п'яним...

І закришиш в обіймах шорстких,
Заб'єшся тріпотами птиць,
Приймаючи жорстокі впорски
Його розтоплених живиць...

Звиватимешся в лапах в'юнка,
Мов од розлючених стожал,
Та це ще більше буде, юнко,
Його розпалювати шал!

Проситимешся в козлолюда,
Благатимеш його — "досить!.."
Та, як ліси, глухою буде
Його любашна ненасить.

Цілуючи, лише над ранок
Тебе лишить людокозел.
"Приходь. Та пий, — рикне, — рум'янок",
Всі тайни відаючи зел.

Де сталось, крикне хтось, ідучи:
"Ой і суніть же у траві!
Які ж солодкі та пахучі,
Які червоні та живі!"

Від редакції: Містимо цю оригінальну й безпечно талановиту поезію відомого нашого поета, як першу спробу в нашій літературі дати картинку з поганських часів у "землі Деревлянській", відки й походить поет.

Імовірних критиків авторового задуму й оформлення та нашої сміливості просимо розглядати цей твір лише як поетичну спробу заглибитись у передхристиянське минуле нашого народу.

КОВДРА

Максим Іванович Харитя мав теологічну освіту, яка після революції виявилася цілком непридатною для життя і потрапила до рубрики “загальна”. Правда, завідувач біржі праці товариш Перебийдуб, почувши повідомлення Хариті, що він є теолог, довго думав над цим словом і врешті вирішив:

— Добре. Поїдете в район працювати землевпорядником. Нам теологи дуже потрібні.

Але Максим Іванович відмовився, скромно посплавшись на неможливість залишити місто.

Отож, довелося піти працювати в одну поважну установу під назвою “Утильсировина”, на посаду діловода. Максиму Івановичу визначили ставку дванадцять карбованців, п'ятьдесят копійок. Це був той мінімум, при якому не можна було одразу померти, але й не можна жити по-людському. Проте, двадцятирічний Харитя вже благополучно переплив бурхливий потік революції, мертві води голодного 1921 року й при звичаївся боротись за життя. Він розраховував так: 6 карбованців квартири й опалення, півтора карбованці — податки, п'ять карбованців обід. Сніданок і вечеря до кшторису не входили і мусіли, так би мовити, самоопреділятись... А зрештою життя зламало всі розрахунки. Через місяць грошей не сплатили, сказали коротко й ясно: нема! Довелося пішкивати за сорок п'ять кілометрів до рідних, за підсиленням. Максим Іванович приніс добрий кусень сала, три хлібини і з півпуда гречаних крупів. Грошей не приніс, бо не було і вдома.

Наприкінці другого місяця знов повідомили, що грошей нема, але чекають... Ще через два тижні Харитя навчився, як діставати гроші. Скарбник установи — підстаркувата залякана людина, страшенно боявся проклять. І от між ним і службовцями відбувалися приблизно такі діалоги:

— Миколо Куприяновичу! Дайте грошей!

— Голубе мій, ну, їй же право, нема.

— Куприяновичу! Хоч троячку. Їсти нема чого!

— Не можу, голубчику!

— Не можете? — трагічним голосом питав службовець.

— Ні.

— Ніяк не можете?

— Нік не могу.

— То будьте ж ви від нині і довіку трічі...

— Стій, стій! — лякався скарбник. — Не говори цього слова, гріх тобі буде, візьми вже троячку, з своїх даю, їй-Богу.

Таку практику можна було повторювати щотижня, тож і Харитя користався нею без жадних докорів совісти.

Повільно й нудно тяглися дні. Може б вони линули швидше, коли б не такий собачий холод у канцелярії. Начальство заощаджувало

кошти і установа зовсім не опалювалася. Максим Іванович, як приходив у зеленій чумарці на баранячому хутрі, у шапці й рукавицях, так і сідав за стіл. Потім брав чорнильницю з замерзлим чорнилом і довго хунав, щоб воно розтануло. Потім починав писати. У рукавицях було незручно, літери виходили, наче п'яні, то виростали, то зменшувалися до розміру бліх... У суглобах ніг і рук починався ревматизм, боліла голова.

Чорт забори! Яка дошкульна зима. Харитя нарахував підряд тридцять три морози. У квартирі теж не було тепло. Дрова витрачалися за суворим раціоном, бо ж їх дарма не дістають. Максим Іванович мріяв про ковдру: Зігрітись! Зігрітись хоч уночі, і от — не виходить. Правда, є літня ковдра, є чумарка, та вона коротка: натягнеш на плечі, мерзнуть ноги, закутаєш ноги, “бере” за плечі. Власне, вся ніч проходила на стягування й підтягування. А вранці вставав Харитя втомленим, з червоними очима, недоспаним.

— Купити ковдру... Вона коштує чотирнадцять карбованців. Нова, на ваті, обтягнута зверху зеленим, знизу — кольору кави з молоком, сатином. Ех! Дванадцять карбованців п'ятьдесят копійок заробітної плати...

Максим Іванович хотів заощадити, та нічого не вийшло. Гроші, щоправда, одержали зразу за два місяці, але вже набралось нагальних боргів, та й не ївши, ніяк не можна було жити. А тут ще двадцять сім років... Ну, як, прошу вас, обійтись без того, щоб часом не піти в кіно з дівчиною, щоб не купити їй, такій милій, пару тістечок? Ковдра відсовувалась на бік, була мрією, як для Гоголівського Акакія Акакієвича шинель.

І ось трапилась казкова несподіванка: Максим Іванович знайшов гаманець з грішми... Тремтячими руками розкрив тут же, в безлюдному провулку, і почав рахувати: сорок... сімдесят... сто двадцять... сто шістдесят п'ять...

— Боже, яке багатство! Більше ніж річний заробіток. Тепер можна...

Раптом Харитя побачив між червінцями білий папірець, і, розгорнувши, прочитав: “Пред'явник цього голова контори заготівель Фунтіков, що й свідчиться”.

Харитя зітхнув. Він знав цю людину особисто через службові взаємовідносини установ. А коли людина відома, як же він привласнить її гроші? Почалася одвічна внутрішня суперечка:

— Візьми! — казав один голос. — Дурнем будеш, коли віддаси. Адже Фунтіков одержує не дванадцять п'ятдесят, тай взагалі ті грошки, певне, пахнуть хвилиною, “шахер-махером”...

А другий голос шепотів:

— Чорт із ними, з цими червінцями! Ти їх не заробив власною працею і не маєш права скористатись.

Але ж така сума. Господи! Вона ніколи й не снилась Максиму Івановичу. Можна одягтись, обутись, придбати всі необхідні речі, в тому числі ковдру...

Харитя уявив себе вночі під теплим, легким, як пух, укривалом, і серце його стислось від того, що ця можливість буде знову надовго загублена. І Харитя вирішив:

— Куплю ковдру, а решту віддам. Поверну сто п'ятдесят один карбованець. Невже Фунтіков пам'ятає до копійки, скільки було в нього у гаманці? А без чотирнадцяти карбованців він не збідніє.

— Ну, а коли гроші пораховані? — Тоді просто скажу, що взяв... Навіть одразу скажу, і попрошу позичити до получки...

Спокуса була настільки сильною, що Максим Іванович не міг їй протиставитись. Рішуче увійшов він у крамницю, сплатив гроші і взяв саме ту, яку хотів: зелену, з молочною підкладкою... Потім з акуратно загорненим пакунком попрямував у контору заготівель.

— Радий буде, — думав Харитя. Хіба ж ні? Інший нізачо б не повернув, хай подякує...

Звичайно, Харитя не знав Фунтікова. Він не знав у повній мірі людини, яка очолювала округовий заготівельний апарат. Взагалі, теологічне виховання заклало непридатний, з точки зору сучасності, підмурок. Максим Іванович був голий не тому, що нічого не мав, а тому, що не міг бачити, як хтось нічого не має... Скільки разів заводив він до себе обірваних, виштовхнутих з колії життя бродяг, і дарував — одному сорочку, другому шапку, третьому черевики. Харитя органічно не міг лишитись байдужим до простягнутої руки. Тоді всі його практичні розрахунки йшли шкереберть і в наслідок він не мав чого їсти.

— Ну, та не біда! Основне — здорова голова й руки, — заспокоював він себе, — а інше колись буде. От тільки ковдра...

Доречі, й цю стократно омріяну річ Максим Іванович утратив через свою християнську нерозсудливість. Він, звичайно, мав ковдру, справжню, теплу, роботи доброї матусі. Та... в станційній залі, де чекав поїзда Харитя, було холодно. А тут якась напіводягнута жінка з напіводягнутою дівчинкою, певне, докраю зморені, горнулися одна до одної, як залишені напризволяще у чужому місці собачата. Максим Іванович постояв біля них кілька хвилин, а потім витяг з мішка материнську ковдру, накрив, і швидко, наче боячись, щоб хтось не помітив, замішався у юрбі.

Фунтіков був людиною інших поглядів. Революція не дала, а додала йому добробуту. Він і раніше жив непогано, купляв і перепродавав різні старовинні речі. А потім, маючи благополучне походження, пристав до модної партії, брав участь у штурмі зимового палацу, мітингував, і, врешті, опинився на теплому місці голови контори заготівель.

Зрозуміло, в теорії треба жити для май-

бутнього, на практиці — для себе. Фунтіков мав одне дуже зручне особисте гасло: Всіх шкодувати — не вистачить жалю. Тому він не шкодував нікого. Людині з простягнутою рукою суворо казав: "Треба працювати"! Домігся переселення сім'ї колишнього господаря будинку на кухню, і зайняв з дружиною чудову квартиру з трьох кімнат. Приймав від підлеглих заготівельників харчові й інші дарунки, яких вистачало на життя без витрати особистих коштів.

Товариш Фунтіков стояв за тверду мораль. Ніхто не має права її порушувати! Скільки разів сприяв він тому, що якась невинно-підпила особа потрапляла на роздум до арештного приміщення міліції. А то був ще випадок. Якось до Фунтікова в кишеню, підчас його службового відрядження до Києва, забрався злодій. Йому було, мабуть, років тринадцять. Худе, брудне, миршаве, з тих, що звуться "безпритульними". Воно не встигло втекти і даремно намагалося висмикнутись з сильної руки дяді в котиковій шапці. Ну, Фунтіков йому й дав... По плечах, по морді, по голові. Кров'ю умився! Випадкові свідки були дуже задволені. А як же? Не лізь у чужу кишеню, знай закон. Треба випікати гарячим залізом залишки буржуазної спадщини...

До такої ось принципової людини йшов Максим Іванович Харитя. Він постукав у двері кабінету, на яких виблискувала золотою фольгою вивіска: Голова контори заготівель.

— Можна?

Від паперів підвела голову товстолика особа з переможним виразом на обличчі.

— У чому справа, товаришу Харитя?

— Я знайшов ваші гроші...

— Гроші? Невже?

— Правда. Ось вони...

Фунтіков простягнув руку, схопив гаманця і звичним швидким рухом почав перевіряти червінці.

— Товаришу Фунтіков, я мушу вам сказати, що...

— Добре, добре, зараз...

— Але ж я взяв...

— Так. Сто сорок... Сто п'ятдесят один... А де ж ще чотирнадцять?

— Я купив ковдру.

— Нащо мені ковдра? У мене їх три.

— А в мене жодної. Я купив собі, думав, що... Хотів позичити.

— Спочатку взяли, а потім хотіли позичити? Це здорово? Взагалі, яке ви мали право без моєї санкції? Чотирнадцять карбованців не мала сума. Ого! Ви скільки одержуєте на місяць?

— Дванадцять п'ятдесят...

— Бачите? Більш вашої ставки, а ви — позичити. Коли б же я їх дочекався?

— Товаришу Фунтіков, я гадав, що, так би мовити, на подяку, оскільки повернув...

— Оскільки ви повернули? То може треба було вкрасти?

Скромний Харитя спалахнув.

— Відповідальна скупердя! — крикнув він.

— Шкодную, що приніс вам гроші. З такими, як ви, не варт бути чесним... Ось... Можете відіслати цю ковдру в крамницю і вам повернуть чотирнадцять карбованців.

Максим Іванович плюнув, грюкнув дверима

і залишив контору заготівель. Фунтіков звернувся до органів порядку з проханням покарати безпартійного службовця Харитю за образу члена ВКПб. Проте, через відсутність свідків, справу припинили.

Пам'ятник на Шевченковій могилі.

Вид із південного сходу. (1940 р).

В. Скорупський

ШЕВЧЕНКО

І досі є визвольна пісня,
Що в бій веде безсмертні чоти.
І досі гнів мій — буря грізна,
Яку й вогневі не збороти.
Я в час вростав, як мисль у слово,
Творив нарід, мов ритм незвичний, —

Аж поки біль не став любов'ю
А Україна — щастям вічним.
Сьогодні вам далінь не згасне,
Не змеркне у серцях людина;
Бо з вами я — вогонь невчасний,
Бо з вами Бог мій — Україна.

ГРИГОРІЙ КИТАСТИЙ ЗВІТУЄ

23. лютого ц. р. в залі Прав. Громади (Торонто) відбувся творчий концерт Григорія Китастого. В цьому концерті крім самого Китастого прийняли участь ще такі мистці: Н. Носенко, І. Зайферт, М. Мінський та бандуристи Гр. Попов, І. Китастий та П. Міняйло. Акомпаніювала О. Дубрівна.

Концерт мав два відділи: в першому проспівали по два вокальних твори Гр. Китастого на слова Г. Черінь, А. Буряківця, Т. Шевченка, Н. Калюжної та О. Лубської артисти І. Зайферт, Н. Носенко та М. Мінський, а сьомим твором цього відділу була "Дума про Кемтен" на слова Яр Славутича у виконанні вокально-кобзарського квінтету з участю солістів Зайферта та Мінського.

Всі твори цього відділу співалися вперше в Канаді і викликали справжнє захоплення публіки. Особливо треба відзначити "Любисток" (слова Г. Черінь) у виконанні І. Зайферта та "Нагадай, бандуро" (слова Н. Калюжної) у виконанні Н. Носенко. Серед наших емігрантських артистів мабуть нема виконавців, щоб так широко, по-народньому співали, як то співають Наталія Носенко та Ігор Зайферт. То вже занадто стара істина, але мусимо нагадати її ще раз: справжнє мистецтво починається там, де кінчається штучність і техніка. І саме ці двоє артистів тримаються цієї старої засади, що дає їм змогу при їх прекрасних голосах відтворювати пісню так, щоб вона промовила до слухачевого серця, а не до розуму. В цьому не відстав від них і М. Мінський, цей давній улюбленець торонтонської публіки. І Гр. Китастий може бути лише вдоволений з артистів, які вперше виконували його твори, бо "Нагадай, бандуро" й "Любисток" були так тепло й широко та так природньо виконані, як сьогодні на еміграції в нас можуть співати тільки Носенко й Зайферт.

"Дума про Кемтен" на слова Яр Славутича — твір, що робить ім'я Григорію Китастому, як композитору. Можна бути певному, що цей твір увійде в історію нашої музики. В цій композиції Китастий продовжує старі наші традиції, які так плямово придушуються в Україні, він продовжує працю Лисенка в цій ділянці і саме тому вдалося скомпонувати твір, що виходить поза межі сучасної нашої музичної творчості. Про цей твір очевидно ще говоритимуть музичні критики, але найкращу оцінку йому дала публіка: зала завмерла в час виконання "Думи про Кемптен".

Одне тільки завваження: дума розрахована на могутню капелю, а виконувалась під рояль... Хтось висловився, що її треба виконувати в супроводі

великої симфонічної оркестри з хором... Може, але хто чув (і вмів чути!) "Байду" Хоткевича у виконанні повного складу Капелі ім. Т. Шевченка під керівництвом Гр. Китастого, хто чув "Думу про Хмельницького" (муз. Попова?) виконаною бандуристами у фільмі "Богдан Хмельницький" — той не захоче слухати дум у супроводі симфонічної оркестри. Так само, хто чув Лисенкові думи на слова Шевченка у виконанні Частія в супроводі бандури, то той також не захоче слухати їх

у супроводі роялю... І це мусить пам'ятати Гр. Китастих. Китастих є тому Китастих, що він бандурист, а не тому, що він піяніст чи соліст.

Творчий концерт його ще раз наочно переконав усіх, що саме в "Думі про Кемптен" він виявив себе справжнім великим композитором нашого часу. В той час, як інші його твори, навіть такі відомі й улюблені всіма, як "Україна" та "Пісня про Юрка Тютюнника" на слова Багряного, мають значні впливи творчості інших композиторів.

"Пісня про Америку" на слова О. Гай-Головка на мій погляд є найслабшим твором у всьому доробкові Гр. Китастих. Ані слова її, ані музика не зможуть захопити слухача. Вона була справжнім дисонансом до всіх інших творів, які аж пашили народністю, ширістю й теплотою. Очевидно, що українцям сьогодні ще рано складати думи й ораторії на честь і славу Америки, тому й поет і композитор були безсилі створити справді мистецький твір на цю тему. Не знаю, як іншим, а мені він видався штучним і навіть зайвим у програмі вчора.

Захоплено публіка прийняла "Думу про Симона

Петлюру" (слова кобзаря Кучугури-Кучуренка), виконану самим Гр. Китастих у другому відділі концерту. Бурею оплесків закінчувались всі інші твори 2-го відділу, серед яких новим була лише оригінальна й свіжа "Пісня повстанців", а решта вже відомі твори.

Концерт мав великий мистецький і матеріальний успіх, не зважаючи на те, що публіка була лише з центральної України і частково старі канадійці. Та з бойкоту нічого не вийшло: зала була повна і Китастих вітали з ентузіазмом, його закидали квітами... Але Китастих мусить зрозуміти, що його вітала публіка, яка не керується засадою, що смачна качка лише "з нашого болота", або що це робиться ради його блакитних очей. Ні, це все лише тому, що в його особі люди бачать єдиного сьогодні мистця-бандуриста, не тільки виконавця, а й композитора.

Ось чому він мусить мати не рояль, а бандуру, і не хор чи симфонічну оркестру, а капелю бандуристів.

І в цьому, як казали наші предки, Господи Боже йому допоможи!

П. Вол.

Д-р Ю. ГЕНИК-БЕРЕЗОВСЬКИЙ

ВИСТАВКИ В КАРТИННІЙ ГАЛЕРЕЇ

1. Іван Местровіч

Іван Местровіч належить до найцікавіших мистців не тільки своєї країни чи Європи, а й цілого світу. Син словинського селянина-ремісника, вихований на селі (до 15 років був пастушком) у своїй горяній Далмації.

Далмація має чималу мистецьку спадщину, має поважні імена в цій ділянці національної творчості та щільні зв'язки з європейськими мистецькими осередками, а особливо з близькою Італією. Але духовна культура батьківщини Івана Местровіча остаточно розвинулась з народним відродженням. Це відродження дало змогу прийти до слова в мистецтві й культурі новій верстві народу, верстві, що сама вийшла з низів того народу.

Сам. І. Местровіч — геній того народу, — вихований у безмежній любові до свого народу і своєї землі, у пошані до героїчного минулого та на традиціях культурного зв'язку з Європою.

Народився Местровіч 1883 року у Врполі, скінчив промислову школу у Спліті, а тоді, переборовши численні труднощі, дістався до Академії мистецтв у Відні. Пізніше переїздить до Парижа, де був учнем славного Родена. Під час першої світової війни відіграв дуже велику роль в югослов'янській пропаганді на терені держав Антанти.

Мистецький доробок його просто велитенський не тільки своєю якістю, а й кількістю. Вистави його різьб викликали велике зацікавлення у всіх більших містах Європи й Америки. Хоч на творчості Местровіча помітно сліди шкіл і середовищ, серед яких зростав його талант, але він нікого ніколи не наслідує, а коли й бере щось від інших, то бере свідомо. В його творчості помітні відгуки мистецтва різних епох і різних країв, тому його

творчість, під формальним поглядом, до певної міри еkleктична. Слідні тут впливи віденського та паризького імпресіонізму, впливи старо-грецького, та середньовічного мистецтва, візантійського барокко, ренесансу тощо. Попри ті всі впливи чисто формального характеру, Местровіч від самого початку своєї творчості й до сьогодні є самостійний мистець, що нікого не наслідує, а сам шукає нової розв'язки, нової відповіді на всі мистецькі проблеми. Стихійний героїзм, молодеча відвага та могутній патос просвічуються з кожної праці Местровіча. А внутрішнє вибухове напруження та психічне зосередження просто розсаджує його монументальні різьби. Поруч з тим він лишається вірним сином своєї землі і нащадком своїх героїчних предків. І в цьому вся його сила.

Местровіч блиснув своїм талантом раптово. Нездаремно великий Роден був захоплений генієм молодого мистця, а виставка його праць в Римі 1911 року здивувала й захопила цілу Європу. Це були фрагменти його Косовської святині, присвяченої пам'яті найбільшій національній катастрофи його нації — бою на Косовім полі 15. VI. 1889 року. В цій жажливій бою згинула вся армія на чолі з царем Марком, а народ Местровіча попав у жахливу піввікову неволю. Єдиною втіхою в цій катастрофі був безприкладний героїзм косівських лицарів, їх мужність, відвага і саможертва, які обіцяли неминуче визволення. Сама ідея створення Косовського храму, що мав стати на місці косівської поразки, свідчить не тільки про ідейну настанову Местровіча до мистецтва, але й про характер його таланту, що ніяк не міг обмежитись у самій різьбі: він знаходить призначення різьби у нерозривному її зв'язку з архітектурою.

Фрагменти цієї величньої святині, що ніколи не

постала, лишилися фрагментами й до сьогодні. Найвідоміші з них — кар'ятиди повні сили й величч, смутку й болю та внутрішнього бунту. Королевич Марко — легендарний лицар на коні, — уособлення незламної надлюдської волі, відваги й гордості. Теж саме й Сергій Мілош, Обіліч, Бановіч та інші. На окрему увагу заслуговують жіночі постаті фрагментів Косовського храму. Це перш за все “Косовська дівчина”, що оплакує весь народ, та цілий ряд “Косовських вдів”: кожна з них інакше скомпонувана, кожна ніби творить інший фрагмент життя по катастрофі. Проте всі вони, разом з чоловічими постаттями, творять один великий цикл. Це — ідеальні жінки, матері й дочки легендарного лицарського покоління негнущого народу. Їх чоловіки, сини, батьки згинувли в обороні батьківщини, а вони лишилися в смутку й розпачі.

Велику увагу приділяє Местровіч і творчості на релігійні теми. Про це свідчать його фрагменти Косовського храму, хоч тут ця релігійність національна. В суто релігійних творах Местровіч виступає як пропагатор перемоги добра над злом і особливо підкреслює революційність християнства з Боголюдиною на чолі (чоловічі постаті). У жіночих постаттях на релігійні теми втілюється розпач і терпіння, що ще більше доповнює велику ідею християнства, якою просякнута вся його творчість. Серед цих творів Местровіча бачимо такі прекрасні різьби, як Магдалина під хрестом, Благовіщення Христа і Самаритянка Мадонна серед янголів, Мадонна з дитиною, Розп'яття, Зняття з хреста та цілий ряд інших. Це все незабутні сцени. Коли вдивляєшся в ті постаті та їх обличчя, а головне в їх руки й пальці, які вистилізовані (часом неприродно видовжені), то переконуєшся, що цілість композиції і гармонія її творять певний стиль, властивий лише генієві Местровіча.

Тут треба підкреслити, що талант Местровіча ставиться до світу, людей та ідей до певної міри ретроспективно, тому таке зацікавлення минулим, що є ідеалом майбутнього та бунтом у сучасності. І це характерне у творчості цього майстра.

Для повноти характеристики творчості Местровіча слід ще згадати і його портрети, яких є багато, хоч і не завжди однакової вартості. Найцікавіші з них це портрети Михайла Ангела, Гетте, короля Олександра, Масарика та інші, а впершу чергу портрет мистецької матері та автопортрет.

Вистава праць Местровіча в Торонтонтській галереї відбувалася від 11 січня по 4 лютого. Местровіч відомий уже канадійцям хоч би зтого, що він був автором мармурового рельєфу “Канадійська Фаланга” для канадійського воєнного пам'ятника в парку проти Нац. Галереї (Отава).

Одною з більших праць Местровіча на цій виставці були серія з 25 дереворізів під загальною назвою “Життя Христа”, композиція над якою мистець працював 20 років. Виставка не може похвалитись повнотою творчості Местровіча, бо з неї глядач не міг уявити повністю велич таланту цього мистця. Тим більше, що цілий ряд рельєфів був занадто стиснений (вистава відбувалася лише в одній залі). Крім того була показана “Мати Молитви” (власність ф-ми Ітон), що є одним з найкращих творів Местровіча. Також можна було огля-

нути голову Мойсея (власність галереї). Це один з багатьох варіантів, проте не належить до найкращих портретів майстра. Зате Мадонна в дереві монументальна, повна виразу.

2. Грендма Мозес (Бабуся Мозес)

Не зважаючи на велич таланту Местровіча і на його популярність на цьому континенті (він тепер працює в Сиракюзькому університеті, штат Нью Йорк) і навіть у Канаді, виставка його праць не зацікавила торонтонців, як цього можна було сподіватись. Вся увага відвідувачів виставки була звернута не на геніяльного Местровіча, а на образки розреклямованої Грендми Мозес, що були виставлені в сусідній залі. Грендма Мозес має тепер 92 роки, а малювати вона почала в дуже пізньому віці. Належить до “примітивного типу” мистців, але американська критика вважає її образки “чимсь більшим від дитячого креслення”. В її творчості нема й натяку на боортбу, страх, любов чи на якісь великі прагнення. Вона намагається “відтворити” безпечне, щасливе і неускладнене дитинство... Преса запобігливо подає, що вартість її 25 робіт на виставці в Торонті становить 50 тисяч доларів! На кожному образочку стоїть “вартість” його: 1.500 - 5.000 дол.! І мабуть саме це приваблює невибагливу публіку. Можливо, коли б на роботах Местровіча поставити подібну ціну, то може й вони користалися б таким само успіхом, як і праці Мозес.

Не маємо наміру оцінювати тут доробок старенької бабусі, але коли мова про ціни, то вони у величезній диспропорції до вартості цих робіток.

Не знаємо, як виглядає весь дорібок Грендми Мозес, але те, що ми бачили в Торонті — примітивні малюнки фарми з накопиченням там людей та домашніх тварин у різних порах року. Тематика більше, як убога, а техніка виконання така сама. Проте, все це претензійне, нещире, занадто перевантажене та ще й безпотрібно дороге.

Відвідується Торонтонтська галерея дуже чисельно. Особливо в неділі, коли є вільний час і безплатний вхід. Серед відвідувачів вистав галереї є велике число українців. Крім мистецьких виставок, у неділі там ще відбуваються й концерти. В останню неділю виставки праць Местровіча з великим успіхом виступала молода українська канадійська співачка Джун Ковальчук, яка проспівала й декілька українських творів, зокрема арію Оксани з опери “Запорожець за Дунаєм”.

ЯК ХТО РОЗУМІЄ СОБОРНІСТЬ...

В домісячнику “Київ” ч. 6 за 1951 р. редактор журналу Б. Романенчук “пришив” “Новім Дням” імперіялістичні українські тенденції за наш підпис під фото-фрагментом “Львів” у 22 числі журналу: “Старокняжий Львів — столиця Галицької провінції України”.

Ну, щож, признаємося до вини і повторюємо, що у відміну від “Нового Русского Слова” (і, на жаль, “Киева” також!) ми не ділимо Україну на дві частини: західню і східню, а вважаємо її за цілість з єдиною столицею Києвом. А всі інші міста її, як Одеса, Харків, Львів, Дніпропетровськ, Сталіно чи Краснодар, вважаємо за визначніші провінційні міста України.

КАЄМОСЯ!!! КАЄМОСЯ!!! КАЄМОСЯ!!!

Від редакції: Ознайомившись з статтею С. Панаса "Мені аж страшно, як читаю" (див. "Самостійна Україна" ч. 12 за 1951 р.) та фейлетоном Мартина Задеки в "Українських Вістях" ч. 5 за 1952 р. (Новий Ульм), ми цілком солідаризуємося з щирим каяттям Мартина Задеки, бо чуємо, що й ми согрішили, та ще й чи не найбільше, бо саме "Нові Дні" в наслідок притуплення класової чуйності і втрати орієнтиру на вказівки партії та її великого сонцебризного вождя протягом майже цілого року захвалювали порочний твір Теодосія Осьмачки "Плян до Двору", безкритично видрукували перший уривок з цієї повісті і взагалі своєю хвалюбою цієї шкідливої партії і правительству писанини спричинилися до видання "вигідної Москві", як пише С. Панас, книжки.

Щоб ніхто не підозрівав, що наше каяття не шире, ми заявляємо, що цілком солідарні ще й з Панасовою думкою в тій же його статті, що нам взагалі не треба такі підозрілі письменники як Теодосій Осьмачка, коли ми маємо Олену Звичайну, яка написала повість "За що?"

В порядку критики й самокритики передруковуємо цього фейлетона.

Зрозуміла річ — наші читачі занепокояться. Якщо людина, скажуть, після кожного "каємося" гордить по три окликових знаки, то, видно, вона таки одбре нагрішила. Правда ваша, читачу: каятися нам є чого. Ось послухайте!

У ч. 12-му журналу "САМОСТІЙНА УКРАЇНА", що виходить у Чикаго, надруковано статтю С. Панаса п. н. "Мені аж страшно, як читаю..." (Т. Осьмачка, "Плян до двору", повість), а в тій Панасовій статті ми, між іншим, читаємо таке:

"Над повістю (над Осьмаччиною повістю "Плян до двору" — М. З.) довелось поставити один великий знак питання та оклик: НЕПРАВДА!"

"...вона здебільшого неправдиво висвітлює сталінське пекло і то саме основи совєтської тиранії, а до того ще й часто на користь СССР..." (тут і нижче підкреслення наші — М. З.).

"...Т. Осьмачка.. при цьому ще й часто викривляє дійсність і ті основи комуністичного режиму на Україні на користь... Москви".

"Але ще в кривішій люстрі, вигідній Москві, показує тут автор працю селян у колгоспах та її оплату."

— Стривайте! — перепиняють нас читачі. — Справді, це страшні речі, але нехай за них кається Т. Осьмачка, а до чого ж тут ви?

До чого тут ми? А ось до чого:

"А мені аж моторошно стає, коли в "Українських Вістях" (ч. 48, 1951) у фейлетоні Мартина Задеки ("Вісті з літературного Олімпу") прочитав дослівно таке: "Український Легіон" (тобто видавець "Пляну до двору" — С. П.) щоправда, без належної редакції й коректи, проте таки виконав — "плян до двору". Виконав Український Легіон "Плян до двору" собі на честь, письменникові на славу, читачам на користь" (підкреслення мої — С. П.).

Отже, цей твір тут оцінено ледве не "геніальним", що він і автора "прославляє", і "робить честь" видавцеві, і обіцяє "користь" читачам. Та М. Задека, імовірно, не читав повісті Т. Осьмачки, а так заочно "оцінив" його "Плян до двору", а якщо й читав, тоді писав він свого фейлетона-критику, мабуть, теж в стані тієї "білої гарячки", яка, за словами його власними, допомогла Т. Осьмачці видати його повість. Але та "біла гарячка" є небезпечна не тільки для редакції "Українських Вістей", а, головню, і для української літератури, бо веде її до "Сатани в бочці"! Вона теж веде до оцінок і публікацій творів, залежно не від їх якості, а від ставлення до їх авторів у стані "білої гарячки", кумів критиків та сватів у редакції і видавництвах."

"...тяжко збагнути, як редакція "Українських Вістей" наважилася "рекламувати" цю небезпечну і шкідливу повість наперекір оцінкам її Ю. Шереха і в моїй рецензії (яку "УВ" не оприлюднили)... (підкр. наше — М. З.).

Що, може, скажете, читачу, що за такої "ситуації" ми не повинні каятися? Каємося, каємося та ще тисячу разів каємося!

Каємося: беручись писати нашого фейлетона "Вісті з літературного Олімпу", ми зовсім не читали Осьмаччиною повісті "Плян до двору".

Каємося: пишучи згаданий фейлетон, ми весь час перебували в стані "білої гарячки".

Каємося: своєю "білою гарячкою" ми ведемо українську літературу до "Сатани в бочці".

Каємося: ми доводимося Осьмачці кумом.

Каємося: ми доводимося Осьмачці також і сватом.

Каємося!..

А каючись, разом з тим визнаємо С. Панасову критику "Пляну до двору" і нашого фейлетону (властиво, чотирьох рядків!) за дуже глибоку, за дуже справедливую, за дуже повчальну й корисну для нас. Надалі, пишучи свої фейлетони, обіцяємо додержуватися "генеральної лінії партії і особистих вказівок нашого великого вождя."

Хай живе!..

Хай живе!..

А по цій мові дозволимо собі звернутися до Т. Осьмачки.

Чули, куме, яке лихо над нами стряслося? А чи не я вам казав: "Не скакайте, куме, в експресіоністичну гречку, щоб, бува, хтось вас не почастував голоблею!" А ви мені на те: "Та чи ж я вам, куме, фотограф із Золотоноші, чи протокольна душа з канцелярії Кобеляцького райвиконкому? Я ж таки — мистець!" От тепер і маєте за оте ваше "мистець". Та вам то воно, може, й слід. Ви ж таки написали "небезпечну й шкідливу повість". Та й грошки добрі злупили за неї з того Українського Легіону. Тепер вилежуєтесь собі на якихось там американських Гаваях, їсте живими океанських раків та запиваєте "Кока Колею". А за що, скажіть на милість Божу, куме, мене торхнуто голоблею по голові? Тільки ж, мабуть, за те, що "Українські Вісті" "не оприлюднили"

Панасової рецензії на "Плян до двору", про що, зрештою, Панас сам признається. Та — чи так, чи інак — а ви, куме, прочитавши оці мої рядки, відразу ж починайте каятися. Просто таки вийдіть на середину якогось там нью-йоркського авеню, станьте навколішки, гатіть себе кулаками в груди і ввесь час вигукуйте: "каюся, каюся, каюся!..." А примірники "Пляну до двору", якщо Ви їх ще маєте, спаліть привселюдно. Отак буде найліпше! А якщо, бува, нас обох, куме, після Панасової критики, "попросять" туди, куди всіх письменників після такої критики "просять", і запропонують підписати "зізнання", — не крутіть, куме, хвостом — без балачок підписуйте. Я так само підпишу. Ой, не минути нам, куме, Колими, не минути! Я навіть подумую про те, що й Ю. Шерех буде нашим подорожнім на Колиму, бо він, за словами Панаса, "обійшов мовчанкою найважливіші вади" "Пляну до двору". А за це, самі, куме, знаєте, по

голові не гладять. Ох, як згадаю про ту Колиму, то аж жижки мені тіпаються. Та вже — чому бути, того й конем не обминути!

На цьому й кінчаю. Пишіть, куме! Жду від вас отвіта, як соловейко літа. Прощаючись, міцно обнімаю вас, куме, а превелебну та богоприятну куму Осьмаччиху просто таки цілую в її медові уста.

Від Нового-Ульму та аж до самісінької Колими ваш вірний кум і сват —

Мартин Задека.

Р. С.: Ще два слова. Заскочте, куме, до Джерзі Сіті і повибивайте геть усі вікна в приміщенні редакції "Свободи". За віщо? — питаєте. А ви забули? Та то ж у "Свободі" (ч. 239, 13. X. 51) писалося, що ваша повість "Плян до двору" є **зіркою першої величини**. Хіба за це не варт повибивати їй вікна? Повививайте, куме!

М. З.

Ну, щож, дочитуємо до кінця...

М. Сосновському, як і всім прихильникам безкласової України з оунівсько-угаверівсько-троцькистського табору, дуже не сподобалась моя дискусійна стаття в ч. 25 "Н. Д." Тому він у двох останніх числах "Гомону України" (ч. 7 і ч. 8, лютий 1952 р.) боронить безкласово-усуспільнені позиції своєї партії. Я не відбираю йому того права — у відміну від нього, — і навіть не гніваюсь за те, бо вважаю право на власну думку за найбільше і найцінніше право людини, яке вона має від Бога і яке так старанно відбирають від неї деякі партії. Але поскільки він закидає мені фальшування, заявляючи, що я "вириваю цитати", то я змушений виправдатись. Отже, слухайте, що пише П. Полтава, начальник пропаганди УГВР (цитую за статтею М. Сосновського в "Г. У." ч. 7 саме те, що я на його думку з наміром фальшування пропустив):

"На українських землях не існує сьогодні приватної власності ні в промисловості, ні в торгівлі, ні в банківій справі, не існує приватної власності на землю. Економічна експлуатація українського народу основана сьогодні на колоніально-безправному політичному й економічному становищі України в системі більшовицького СРСР." А відси П. Полтава робить дуже несподіваний для думаючої людини висновок: Треба, мовляв, конечно затримати державну націоналізацію, зберегти усуспільнені господарства, бо "така концепція суспільно-економічного ладу в майбутній українській державі, насамперед, відповідає **фактичному становищу в цьому відношенні на українських землях сьогодні**" (підкр. П. Полтави. П. В.), себто отому самому "колоніально-безправному політичному й економічному становищу України в системі більшовицького СРСР", як каже сам П. Полтава!

Правда, чудовий висновок?... Отже, пане Сосновський, коли знайдеться під сонцем хоч одна людина (звичайно, не з членів Вашої партії, бо їм думати невільно!), яка побачить тут бодай натяк на логіку і здоровий глузд, то я заявляю при-

людно, що на віки-вічні розпрацаюсь з правом на думку та волю людини і запишусь у Вашу партію, щоб денно й ношно вигукувати "Слава героям!"

Крім того, я сумніваюся у національних якостях П. Полтави ще й тому, що він запевняє (цитую за Вашою статтею, пане Сосновський), що "соціальне поневолення українського працюючого народу здійснює сьогодні класа більшовицьких вельмож", а я певен, що **всьяке** поневолення **всього** нашого народу здійснює російський народ на спілку з жидами. Бо, напр., Ви мабуть не знаєте, що ще ніколи на чолі КП(б)У не стояв українець, а після розстрілу Чубаря ніколи українець не був і головою ради міністрів, бо до Вашого відома, Коротченко теж жид. Крім того ні ви, ні Полтава не

Плита на могилі Тараса Шевченка з написом: "Тут поховано Великого українського поета революціонера демократа Т. Г. Шевченка."

Відвідувачі: студенти Львівського медичного інституту, Харківського зуботехнічного інституту, співробітники Одеського та Рівненського обл. відділів народньої освіти (1940 р.).

знаєте того, що до війни мірка за змелення пуда зерна в Україні була 6 фунтів, а в Росії 4 фунти; плян хлібопоставки в чорноземній але посушливій Запорізькій області був 2.8-3.4 центнера з га, а в чорноземній і не посушливій Воронізькій обл. лише 2.0-2.5 центнера. Те саме й з молоком, яйцями і м'ясом... А націоналіст П. Полтава цього фактичного стану не бачить, а бачить лише безлику інтернаціональну "клясу большевицьких вельмож", таксамо, як і редактор "Н. Р. Слова" Вейнбаум.

Щодо програм УГВР і ОУН, які п. Сосновський наводить у своїй статті ("Г. У." ч. 8), то я, признаюся широ, їх ще не бачив і дуже вдячний, що маю змогу аж тепер з ними познайомитись.

Отже, програма УГВР, якою "ліквідує" мене п. Сосновський. Параграф 4 у 8 перших пунктах (до "ж") крім загальникової демагогічної і до нічого не зобов'язуючої балаканини нічого не дає. Пункт "ж" говорить про "трудова **землекористування**", а не про трудове **землеволодіння**. Може прихильники ОУН не знають різниці між цими термінами, але всі інші цю різницю таки знають, бо вони не позбавлені права на думку. А пункт "з" говорить так: "усуспільнення основних природних багатств країни: землі, лісу, вод і підземних скарбів з передачею земель у **постійне користування** (підкр. моє. П. В.) трудовим хліборобським господарствам." Скажіть, яка ж різниця між Леніном і Сталіном та ОУН-УГВР? Хіба та, що Сталін дав землю на "**вічне користування**", а ви даєте лише на "**постійне**"...

Програма ж ОУН (дивуємося для чого дві програми фактично однієї організації?) уточнює це все. Ось слухайте: розділ I, пункт "в" говорить виразно: "за право на господарсько-кооперативні, спілкові (значить колективні! П. В.) та інші форми господарювання в залежності тільки від волі селян". А де ж тут індивідуальне землекористування, про яке говорить п. "ж" програми УГВР? У тих "інших" формах? Не віриться, що й там на його місце буде... Нема сумніву, що при цих формах господарювання, користуватиметься землею селянин, а **володітиме** нею та її продуктами партійна каста.

А параграф 3. а) тієї ж програми говорить ще точніше: "За те, щоб велика промисловість і транспорт (залізнично-дорожний, водний і повітряний) були національно-державною власністю, а дрібна промисловість кооперативно-громадською власністю". Оце і все: а що ж лишається для приватної ініціативи? Хіба що гасло "Свобода народам, воля людині" і право вигукувати "Слава героям!", та "Хай живе наш мудрий..." і т. далі.

Ні пане Сосновський! Ведмежу прислугу Ви зробили своїй партії. Ви блискуче (далеко краще за мене!) довели, що між програмами компартії СССР та програмами ОУН-УГВР жодної різниці нема. Між програмами ж вашими і програмами комуністичних партій інших країн (зокрема з програмою Тіто) різниця є: їх програми правіші й людяніші за ваші...

А хочете знати чого вам припала в смак ця програма? Скажу: ця програма (якщо вона буде здійснена, звичайно, хоч ви дуже марно надієтесь!) замість демагогічного обіцяної "волі людині" перетворить ту людину в слухняного раба вашої

охлократичної партійної влади, бо, як виразно говорить Липинський, здійснення соціалістичної програми "неминуче в'яжеться з **пануванням каст**, яка сама участи в матеріальній продукції не братиме, а тільки, сидючи в своїх кабінетах серед всяких статистичних і наукових книг, буде "регулювати" й правити **соціалізованою** продукцією, тобто такою, якої засоби — земля, фабрики, машини — будуть відібрані від продуцентів і, по скасування приватної власності на них, будуть передані в завідування оцієї пануючої касті." (В. Липинський, "Листи...", в-во Карла Германа, Відень, стор. 157-158, підкр. автором).

Оце і є справжня мета вашої усуспільнено-безкласової програми...

Хто ж повірить, що народ, якому вже в печінах сидить отой усуспільнено-безкласовий рай, проливатиме кров за те, щоб лише скинути касту більшовицьких вельмож і посадити на їх місце вашу касту, залишивши незмінним "фактичне становище" в Україні?...

І ще одна заввага до статей М. Сосновського: Я ніяк не мав наміру зводити бій з партією чи особами, а лише розкриваю шкідливу на мій погляд програму. Основною ж метою дискусії на мою думку має бути відшукування такої програми, яка б полонила наш народ і повела його на боротьбу з російським окупантом і стала творчим чинником у відбудові нашої держави.

Саме таких статей я й сподівався в "Гомоні України". Коли ж їх не буде і в майбутньому, то це буде чергова втрата для цієї газети і партії, органом якої вона є.

З ТЕАТРАЛЬНОГО ЖИТТЯ

2. 2. ц. р. в залі Прав. гром. в Торонті відбувся гостинний виступ оперового ансамблю під керівництвом проф. Б. Пюрка, який виставив оперету Й. Штрауса "Циганський барон". Оперета була показана в концертному виконанні. Співали Н. Носенко, Л. Черних (хоч заповіджена була А. Піддубна), І. Зайферт, М. Уманців та М. Мінський. Музичний супровід — Б. Пюрко (рояль). Вистава пройшла з великим мистецьким та матеріальним успіхом. Торонто з нетерпінням чекає чергового виступу цього справді культурного театрального колективу.

НЕВМИРУЩИЙ ТВІР

Одна з найкращих п'єс нашого клясичного репертуару, "Суета" Карпенка-Карого, виставлена в драматичному театрі ім. Франка в Києві 700 разів. В ролі Терешка всі 700 разів виступав один з найкращих українських артистів Гнат Юра.

ДО УВАГИ НАШИХ ПЕРЕДПЛАТНИКІВ

Перевірте адресову наліпку на журналі: поруч з Вашим прізвищем стоїть число журналу, по яке (включно) у Вас заплачено. Коли Ви з одержанням цього числа вже щось винні, то відновіть Вашу передплату. Коли не хочете більше передплачувати наш журнал, то заплатіть за одержані вже вборг примірники з розрахунком 40 центів за число і напишіть нам, щоб ми більше не слали журналу.

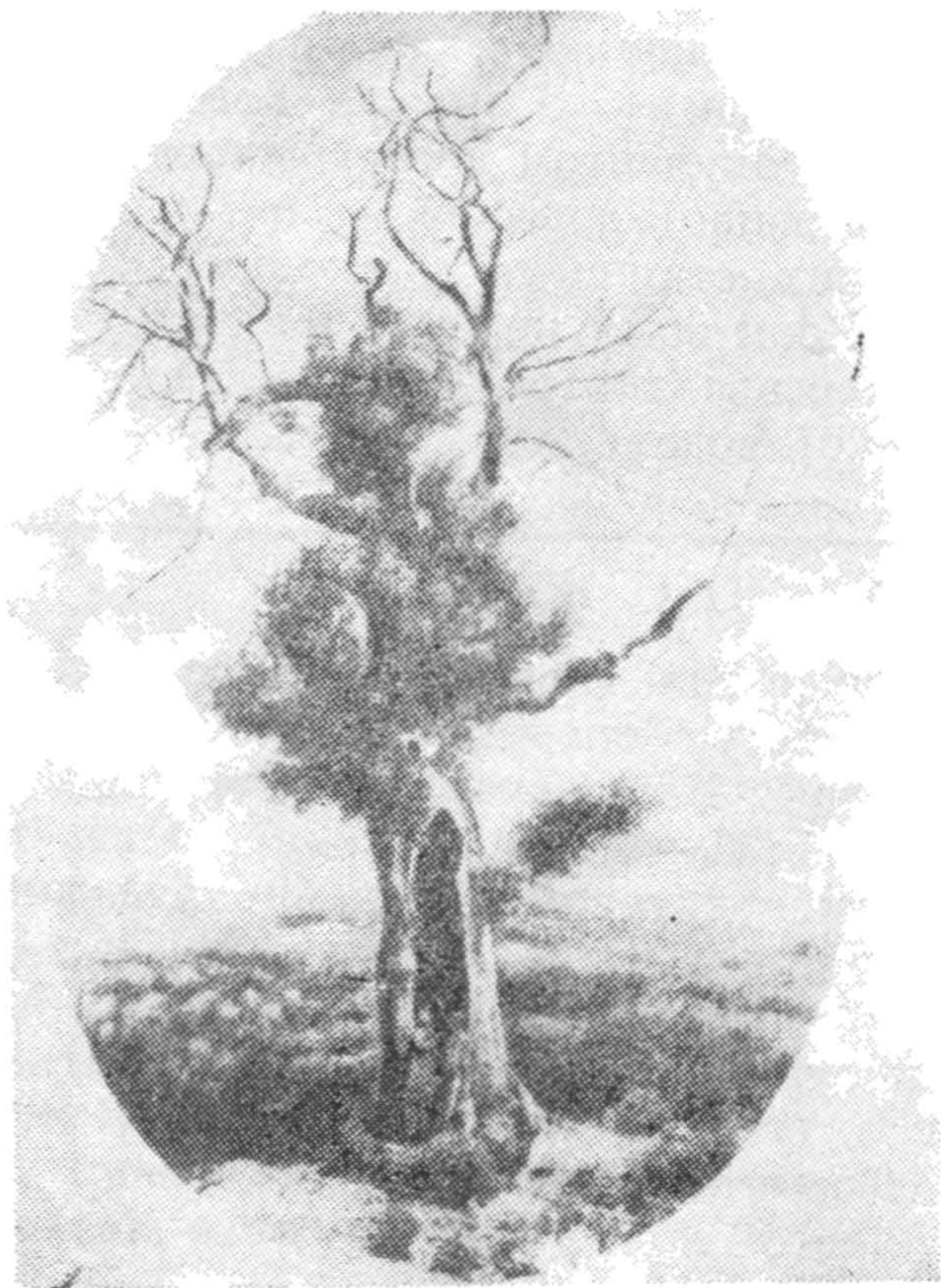
Адміністрація

В ТЕНЕТАХ НЕОБ'ЄКТИВНОСТІ

З прикрістю прочитали ми в № 1 (26) "Сучасної України" рецензію Ів. Кошелівця на повість В. Чапенка "Люди в тенетах", або за парафразом критика "Люди в багні". Сім смертних непрости-мих гріхів знайшов рецензент у згаданому творі, а кінчив тим, що Чапенко взагалі ніякий письмен-ник, усі його твори, мовляв, стоять "поза літера-турою", і він, шановний критик Ів. Кошелівець, робить велику ласку Чапенкові, розглядаючи йо-го твір, бо графоманів критика повинна обходити гробовою мовчанкою...

Дозволимо собі не погодитись з постулятами Ів. Кошелівця, що, певний своєї величі, хоче пояс-нити "наївним читачам Канади" (так і написано! М. Б.) яка безмірна халтура і "буза" поступила на літературний ринок.

Почнемо з того, чого не помітив рецензент: з драматичної настанови твору. Суть зовсім не в бридких фізичних рисах, якими наділяє автор своїх персонажів. Визнайте, пане критику, що й ви ба-

ДЕРЕВО ВЕЛИКОГО ТАРАСА

Колись з Орська в середню Азію проходив ка-раванний шлях. Його вже давно замели піски і за-крив полин, тільки величезне самотнє дерево ви-сочить біля старого річища ріки Ор (Актюбінська область, Казакстан) і нагадує, що тут колись про-ходили верблужі каравани.

Цим шляхом проходив також з Орська в Раїм-ське укріплення (гирло ріки Сир-Дар'ї) і великий мученик, борець за волю України, Тарас Григорович Шевченко. Стомившись Шевченко відпочивав під цим деревом.

Багато десятиліть пройшло з того часу, але міс-цеві казахи ще й досі зберегають пам'ять про на-шого Кобзаря і дбайливо доглядають "дерево Ве-ликого Тараса", як його тепер зовуть у Західньому Казакстані.

чили отих "не кліпаючих повіками", "кирпатих, як свиня", "з сонними вузькими очима". О, скільки їх розплодилось на просторій землі українській! Вони, не зважаючи на їх зовнішню сонність, сте-жили за всім і за кожним, вони інформували кого слід про "настрої в масі", про те, що Ви, пане Кошелівець, десь визнали Шекспіра найбільшим генієм людства, всупереч аксіомі, що **найбільшим** може бути лише т. Сталін.

Повторюємо: суть не в бридких фізичних ри-сах. Свиня (вибачайте за брутальний парадокс!) могла б стати шляхетною твариною, коли б по-трапила до вправного дресувальника. Дресувальни-ки ж в СССР усім відомі, і вони можуть обернути найшляхетнішу істоту в свиню.

Драматична настанова "Людей в тенетах" якраз полягає в згаданому парадоксі, бо морально не зіпсовану людину, пане Кошелівець, Ви можете побачити там через пару днів такою, що краще б на неї не дивитись. Це наклеп? Аністілки! За-плечних справ советські майстри чудово впора-ються з якою завгодно "витриманою" персоною. І буде вона плазувати перед слідчим, і наговорить купу дурниць на шкоду собі й іншим, при чому таких дурниць, де найменшого признаку моралі не знайдеться

У підсоветській дійсності існують високі почут-тя: любов, дружба і т. д. Цього взагалі ніхто не відкине, хоч Ви, пане Кошелівець, стверджуючи це наче б у протигагу "необ'єктивному" творі, несподівано самі собі заперечуєте: **"Щоправда, до-вір'я до друга там часто кінчається зрадою"**. Чо-му ж тоді напалися Ви на В. Чапенка? Чому обу-рюєтесь поведінкою Олесі, яка, довідавшись, що Кутько не зможе матеріально забезпечити її, від-дається за іншого. Те все закономірне в умовах тваринної боротьби за хліб насущний, в умовах страху перед непевним завтрашнім днем.

Ви, шановний пане критику, називаєте персонажі В. Чапенка "вигаданими каліками". Ні, ті каліки не вигадані, а реальні. Поклавши руку на серце, признайтеся, суворий критику, що й Ви якщо не **були**, то **могли б бути** таким точно калікою. Може Вам лише забракло 5-10 хвилин, на протязі кот-рих Ви зуміли втікти від долі...

Щодо "приперчення масними еротичними малю-ночками" помовчимо, або безоглядно засудимо й великого Мопасана, бо і він їх не цурався. Це вже цілком монаше зауваження.

Нема нічого принижуючого і в тому, що "емі-грація створила Чапенкові ім'я письменника". Так-само еміграція створила Вам, пане Кошелівець, ім'я критика, але зовсім не на те, щоб Ви пере-шили по голові цікавого й надійного мистця сло-ва. Так, **надійного**, що й спостеріг академічно під-кутий і об'єктивно думаючий автор передмови до "Людей у тенетах". **М. Безкоровайний**

"З приємністю продовжую передплату на Ваш цікавий і цінний, безпартійний і безпретенсійний, але такий широко український журнал. На особливу увагу заслуговують Ваші мистецькі обкладинки й добра мова журналу.

"Щоденник" А. Любченка треба продовжувати.

Я полюбив Любченка за його "Вертеп", а в "Щоденнику" я люблю його за глибоку українську душу і ширий патріотизм.

Серед Ваших співробітників особливо вітаю проф. Юрія Шереха (він же і Шевчук?...). Веретенченко пише оригінально. Деяких поезій, що містяться в "Н. Д.", щоправда не розумію. Думаю, що поезія без змісту не має вартості. Такі статті, як в останньому числі про Гоголя В. Ревуцького та В. Чапленка дуже вартісні й корисні. Залюбки читаю також праці проф. І. Розгона. Словом, охоче читаю Ваш журнал і бажаю йому й надалі успіху, як рівно ж багато щасливих літ..."

П. Саварин, Едмонтон, Альта.

"Ваш журнал став настільки цікавим і всестороннім, що й старі емігранти ним цікавляться. З чотирьох передплатників, яких я Вам приєднав, тільки один новоприбулий, 2 вже поверх 50 років у Канаді, а один інтелігент, народжений уже тут. Виходить, що Ви маєте добрий вигляд на розвиток, чого я Вам щиро бажаю. Моя дружина скаржиться, що дуже довго чекати на появу нового числа і просила запитати Вас, чи не думаєте Ви видавати журнал кожного тижня, або хоч двічі на місяць?"

І. Шумук, Ріджайна, Саск.

Ми вже повідомляли, що щоб збільшити об'єм журналу, або видавати його двічі на місяць, треба збільшення числа передплатників бодай на 500-600 осіб. Без того ми безсилі це зробити, бо матеріальний стан видавництва ніяк цього не дозволяє. Такого збільшення дуже легко дібистися: коли кожен передплатник піде за Вашим прикладом і приєднає хоч одного нового передплатника, то наступне число ми вже збільшуємо розміром.

Редакція.

НАШЕ ЛИСТУВАННЯ

Вш. п. В. Боровицький, Лондон, Англія. Питаєте, як треба розуміти наш вираз: Маяковський "ще тоді побачив українську силу, жажнувся її і закликав росіян тверезо дивитися на "український вапрос" ("Н. Д.", ч. 22, листопад 1951 р.). Отже, як ми розуміємо те слово "тверезо", яке викликало суперечки у Вас з Вашим товаришем.

До революції росіяни розглядали Україну як іділичний куточок Росії, де живуть добрі, трохи наївні і цілком вдоволені люди, які ні на який бунт і боротьбу з Росією ніколи не підуть. Зразком такого погляду може бути відомий вірш А. Толстого "Малороссія", який починається словами:

Ти знаєш край, где всьо обільем дишет,
Где рекі льются чише серебра,
Где ветерок степной ковилъ колишет,
В вішньових росах тонут хутора?

Так ще й досі розглядають Україну російські емігранти, особливо жидівського походження, бо такий погляд забезпечує їм продовження їхнього панування і визиску України.

В протигагу цьому наївному до кумедності поглядів, ми й навели приклад, як розглядає Україну сучасний російський поет В. Маяковський, який змушений (не так з любови до України, як з обов'язку мудрого росіянина знати силу ворога Ро-

сії) докорити тим старомодним наївним росіянам:

Знаїй груз

у руссако тощ —

Тем, кто рядом,

почета мало.

Знают вот

український борщ,

Знают вот

українское сало...

А тому Маяковський радить своїм землякам:

"Товарищ москаль

На Україну шуток не скаль", —

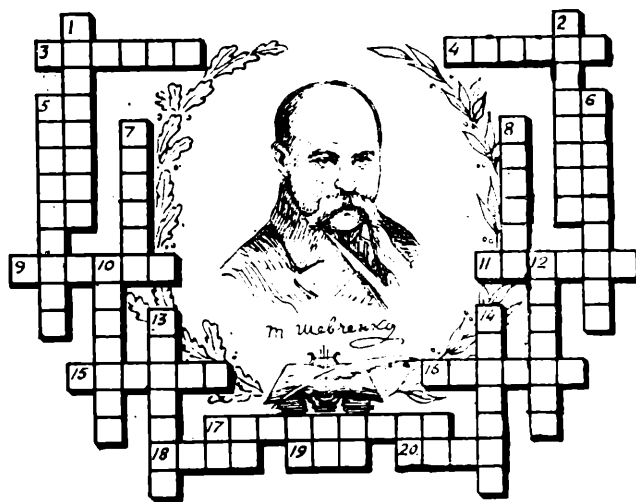
бо, мовляв, з тих затишних, іділичних "вішньових" хуторків може повіяти не лагідний "степной ветерок", а буря українського гніву, яка розметає Російську імперію.

Ось чому ми в науку всім тим диким росіянам на чолі з Керенським та всім нашим невірам у сили свого народу й видрукували того вірша В. Маяковського.

Повідомляємо, що цей твір В. Маяковського переклав для "Н. Д." поет Никифор Щербина і ми його скоро видрукуємо й по-українськи.

ВИВЧАЙМО ТВОРЧІСТЬ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

КРОСВОРД — Склав **І. Білозор**

Впишіть у ці клітинки назви віршованих творів Тараса Шевченка, уривки з яких подано тут у відповідному порядку.

СТОПЧОВО:

1. "Кричать сови, спить діброва..." 2. "Ось і дуб той кучерявий..." 5. "Диво дивнее на світі з тим серцем буває!" 6. "На могилі кобзар сидить та на кобзі грає." 7. "Якби мені крила, крила соколинні..." 8. "Село на нашій Україні — неначе писанка село..." 10. "У Києві на Подолі було колісь..." 12. "Породила мене мати в високих палахах". 13. "За балом бал у генерала..." 14. "Як потече з України кров ворожа..."

ПОЗЕМНО:

3. "Я різав все, що паном звалось..." 4. "Ми не раби його — ми люди!" 9. "Вранці рано у Фастові козаки гуляли". 11. "Мені не жаль, що

я не пан..." 15. "І ми прокинулися. Ти... на панщині, а я в неволі!..." 16. "Не щебече соловейко в лузі над водою..." 17. "Теплий кожух, тільки шкода — не на мене шитий..." 18. "Ой, зозуле, зозуленько, нащо ти кувала?..." 19. "Із города, із Глухова полки виступали..." 20. "Ту віщеносну громаду покажем спереду і ззаду..."

Перевірте ж, чи ви Шевченка любите й знаєте справді, чи тільки говорите це?...

Хто перший розв'яже цей кросворд, одержить нагороду: на \$5.00 книжок (на вибір з нашого списку). Десять наступних осіб будуть опубліковані в журналі.

Сторіччя смерти Миколи Гоголя

■ Президія Академії Наук УРСР намітила плян підготовки до відзначення столітніх роковин з дня смерті Миколи Васильовича Гоголя. Святкування відбудуться по всій Україні, а зокрема в Києві, Ніжині, у Великих Сорочинцях тощо.

У цих святкуваннях приймуть участь вчені та письменники. Інститут української літератури Академії наук відбуде ювілейну сесію в Ніжинському педагогічному інституті, де колись учився Гоголь. Інститут укр. літер. підготовляє також науковий збірник, присвячений творчості М. Гоголя. Державна публічна бібліотека влаштовує спеціальну ювілейну виставку (в Києві).

■ Ілюстрації до ювілейного видання "Тараса Бульби", що виходить у держлітвиданні з нагоди 100-річчя з дня смерті М. Гоголя, виготовив заслужений діяч мистецтв УРСР М. Деревус. Для розгляду цих ілюстрацій у листопаді минулого року в Києві відбулася нарада під головуванням заступника начальника управління Укрполіграфвидав Д. Лосева, у якій прийняли участь такі українські мистці: народний художник СРСР академік В. Касіян, народний художник УРСР О. Хвостов, заслужений діяч мистецтв УРСР О. Пашенко, художники А. Дев'янін, А. Широков, В. Литвиненко та інші. На нараді дуже добре оцінено працю М. Деревуса і зроблено йому цілий ряд порад, з яких мистець обіцяв скористатись і ще полішити свої ілюстрації.

■ Бібліографічний показник "Гоголь і Україна" підготувала публічна бібліотека України в Києві. До показника увійшли твори М. Гоголя про Україну, переклади його творів на українську мову, висловлювання українських критиків про М. Гоголя тощо. Окремий розділ присвячено темі "Гоголь у художній літературі". Крім того до показника ще додано дані про перебування М. Гоголя в Україні.

Крім того вийшов показник літератури про життя і творчість Павла Тичини і готуються показники, присвячені творчості І. Франка, М. Коцюбинського, Лесі Українки, О. Корнійчука, А. Машиша, О. Гончара.

Всі ці показники, звичайно, не можуть мати повної вартості, бо в них читач не знайде всього того, що написано про того чи іншого письменника "ворогами народу", себто ворогами Росії, але все таки значення їх дуже велике, бо хоч половина матеріалу про письменників буде там зановою.

■ Кольоровий фільм про Миколу Васильовича Гоголя випускає до 100-річчя з дня смерті письменника Ленінградська кіностудія. У фільмі знято місця, де родився і жив Гоголь. Сценарій фільму

написав відомий український письменник Юрій Яновський.

■ Всеукраїнський комітет по відзначенню 100-річчя з дня смерті Миколи Гоголя ухвалою раднаркому та ЦК КП(б)У створено в Києві. На голову комітету призначено академіка Павла Тичину. В численному складі комітету знаходимо імена академіків, письменників, малярів, артистів тощо. Серед визначніших імен комітету є: Л. Булаховський, Г. Верьовка, О. Корнійчук, П. Козланюк, О. Палладін, П. Панч, І. Паторжинський, М. Рильський, М. Хмелько, К. Хохлов, Н. Ужвій, Ю. Яновський та інші.

В усіх ухвалях з приводу століття з дня смерті М. Гоголя завжди підкреслюється: "російського письменника"...

■ Ювілейна комісія створена також при Академії наук УРСР. Очолює комісію президент Академії О. Палладін. Буде скликано дві наукових сесії, присвячені пам'яті письменника. До цих сесій вже підготовлені спеціальні доповіді про мову Гоголя та її вплив на розвиток російської та української мов, про реалістичну методу М. Гоголя тощо. Академік О. Біленький виступить з доповіддю на тему "Пушкін і Гоголь"; кандидат філологічних наук М. Крутікова виступить з доповіддю на тему "М. В. Гоголь та українська література XIX століття"; кандидат філолог. наук. Д. Чалий — "Великий російський письменник" (у повідомленні слово "російський" підкреслюється); канд. філолог. наук Б. Мінчин — "Гоголь і Салтиков-Шчедрін".

Інститут мистецтвознавства, фольклору та етнографії підготував доповідь на тему: "Гоголівські постановки в Україні", а Інститут мовознавства ім. Потебні розробив тему: Російсько-українські мовні зв'язки, у якій велике місце відведено впливу М. Гоголя на розвиток української і російської мов.

Як бачимо з цих тем, то вся увага там (очевидно за наказом з Москви) скерована на те, щоб підкреслити російськість великого сина України Гоголя і ще й домагатись від України подяки, що Росія дозволяє їй користати з творів Гоголя... Цей факт накладає на нашу еміграцію дуже відповідальне завдання: доробити те, що заборонено в Україні і зробити Миколу Гоголя рідним кожній українській людині.

■ Інститут української літератури Академії Наук УРСР випускає до ювілею М. Гоголя спеціальний випуск наукових записок, присвячений творчості письменника та його зв'язкам з українським народом.

■ Новий переклад творів Миколи Гоголя закін-

чено в Україні. Видання буде в трьох томах. Перший том уже здано до друку і він вийде на початку святкувань, які офіційно розпочинаються 4 березня (день письменникової смерті).

■ **Музей Т. Г. Шевченка в Києві** відсилає до Москви на виставку, яку організує Московський літературний музей з приводу 100-річчя з дня смерті М. Гоголя, багато своїх матеріалів про життя і творчість письменника.

■ **Всі більші театри України** готують вистави кращих драматичних творів Миколи Гоголя, якими вшановують пам'ять письменника.

■ **На еміграції** з приводу 100-ліття з дня смерті М. Гоголя вже давно розпочато друк статей у пресі. Але поки що ці статті (за дуже рідкими винятками) є або передруками старих творів, або

безпотрібною жуйкою на тему: Чи Гоголь наш, чи їх? Що Гоголь українець, це відомо всім, хто хоч трохи вміє думати й читав його твори. Про це сам письменник нераз виразно заявляв. Це також давно ствердили найвизначніші українські вчені (академіки С. Єфремов, М. Грушевський та інші). Ствердження цього самого можна знайти і в російських та інших чужинецьких вчених. Коли ж хтось цього не вміє чи не хоче бачити, то зовсім марною витратою часу буде його в тому переконувати. Найбільше статей на цю тему появилось у "Свободі" і всі вони відповідають проф. Чубатому, боючись назвати його ім'я, хоч сам проф. Чубатий зумів написати статтю, якою фактично дарує Гоголя Росії (хто зна з чийого дозволу?) і не побоявся її підписати...

3 НОВИХ ВИДАНЬ

Юрій Шерех, "НАРИС СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРНОЇ МОВИ", стор. 402 вел. вісімки, НТШ, Бібліотека українознавства ч. 3, в-во "Молоде Життя", Мюнхен, 1951.

Це перша наша велика наукова праця про сучасну літературну мову. В книзі є такі розділи: Головні мовознавчі дисципліни. Три підходи до явищ мови. Основа української літературної мови. Слово (основи лексики і семантики). Речення (синтаксис). Слово в реченні (частини мови). Фонема і звук. (Основи фонетики й фонології). Разом у книзі 80 параграфів, у яких розглянено всі основні питання сучасної літературної мови.

Це справді книга, якої вже давно чекав наш культурний читач і яка здобуде його симпатії. Рецензію на цю працю вмістимо пізніше.

Ціна книги 5.00. Замовляти на адресу НТШ:

Sarcelles (S. et O.)
27, rue des Buves, France.

В. І-с, "Імперіялізм Московщини, Росії та Советського Союзу", в-во невідоме (на обкл. стоїть лише: "Торонто 1952", обкладинка двоколіркова невідомого автора, стор. 105 формату великої вісімки + мапа СРСР, хоч і не дуже вдало виконана).

Це видання може бути прикладом того, як видавати книжки, щоб позбавити довіря читача до виданої книжки. Бо справді, коли автор ховається за такі скорочення, видавець боїться чи соромиться підписатись, що то він видав і рекомендує цю книжку, малює боїться підписати свій малюнок (щоправда не дуже то вдалий, з печаттю дешевої пропаганди), то чому читач має купувати ту книжку й вірити їй?..

Це тим більше шкода, що книжка цікава, написана на дуже важливу сьогодні тему, автор її подає не тільки свої міркування, а й підпирає їх численними цифрами та таблицями. В цій праці подано розвиток російського імперіялізму від часів Івана III аж до Сталіна включно. Все це робить цю книжку цікавою не тільки звичайному читачеві, а й журналістові чи редакторові.

Митрополит Іларіон, "Князь Володимир Прийняв православ'я, а не католицизм", Видавництво Української Греко-Православної Церкви в Канаді, Вінніпег, 1951 р., стор. 32 + обкладинка.

Ця невеличка книжечка заслуговує на увагу своєю джерельністю: автор користується першоджерелами, а не похідними даними сучасних авторів.

Ярослав Рудницький, "Слово й назва Україна", видання УВАН, серія "Назвознавство", ч. I, Вінніпег, 1951 р., стор. 132.

Цю цікаву працю видано коштом "Української книгарні" у Вінніпезі.

Лев Шанковський, "Спроба бібліографії українських підпільних видань в Україні за час від 1945-1950", стор. 19, відбитка з календаря "Провидіння" на 1952 р.

Ця цікава брошура складається з вступного слова, переліку підпільних видань та їх короткою характеристикою та кількох фот з тих видань.

Календар-альманах т-ва "Просвіта" на 1952 р. Буенос Айрес. Це велика книжка (на 192 стор. разом з оголошеннями), яка містить крім помісячного календаріюма та історичних дат України й Аргентини, ще чимало матеріалу до читання, та ілюстративний матеріал з життя т-ва "Просвіта" в Аргентині. Підбір літературних матеріалів вражає своєю однобічністю: видруковано твори авторів лише "нашого політичного напрямку".

"Голос Спасителя", релігійний католицький місячник, ч. 1 за січень 1952 р., Йорктон, Саск. Видання оо. Редemptористів. Журнал має 64 стор + обкладинка, друкується в двох мовах: українській та англійській.

"Наша культура" ч. 4 (169), Вінніпег, 1952. В цьому числі є статті проф. П. Коваліва, митр. Іларіона, проф. Н. Полонської-Василенко та інших авторів.

"НАШ ВІСНИК", універсальний кварталник, ч. 1, жовтень-грудень 1951 р., Мельбурн, Австралія. Поява цього цікавого видання в далекій Австралії

може лише тішити кожного читаючого українця. На 32 сторінках великого журнального формату вміщено чимало цікавих матеріалів. Там знаходимо поезії: В. Онуфрієнка, Л. Полтави, І. Стоцького (поезія в прозі), Р. Василенка, В. Самійленка, М. Зерова, А. Салав'я. Проза представлена такими авторами: Й. Позичанюк, В. Русальський, Г. Неван, І. Стоцький. З літературознавства варто відзначити цікавий спогад про В. Самійленка, проф. Гаєвського. Крім того в журналі є ще цікаві нариси з австралійського життя, досі невідомого в нашій літературі, нотатки з культурного життя в Австралії, бібліографія тощо.

Рекс Біч, "ЗАЛІЗНИЙ ШЛЯХ", том 2-й, стор. 132, двокольорова обкладинка М. Левицького, видання Івана Тиктора, Вінніпег, 1952 рік. Це вже

дев'ята книжка Клубу приятелів української книжки, що його організував І. Тиктор.

Олексій Сацюк, "ЗЛАТ-ЖОЛУДЬ", збірка оповідань, стор. 128, двокольорова обкладинка Б. Крюкова, наклад — 2000 прим., видавництво Миколи Денисюка, Буенос Айрес, 1951 рік. До книжки додано передмову Анатолія Галана і портрет автора.

Марія Цуканова, "БУЗКОВИЙ ЦВІТ", збірка оповідань, стор. 128, двокольорова обкладинка Б. Крюкова, наклад 2.000 прим., видавництво Миколи Денисюка, Буенос Айрес, 1951. До книжки додано передмову Є. Онацького та портрет авторки. Це — 5-та книжка з серії "Літературної бібліотеки", що її видає М. Денисюк.

ПЛАН ДЕРЖЛІТВИДАВУ НА 1952-53 РОКИ

На засіданні редакційної ради держлітвидаву, що відбулося в кінці минулого року разом з Інститутом української літератури ім. Т. Г. Шевченка Академії наук УРСР, та при співучасті письменників і художників, усталено видавничий план на 1952-53 роки.

Вступне слово на нараді виголосив директор видавництва О. Борецький, а з доповідями виступили: член редакційної ради в-ва академік О. Білецький (про план перевидання класичної літератури... російською мовою) та головний редактор в-ва В. Синенко — про план видання книг у 1952-53 роках.

Як довідуємось з преси, у цьому плані чимале місце відведено на видання творів М. Гоголя. Тіль-

ки по Держлітвидаву заплановано видати тритомник М. Гоголя та окремими виданнями 7 назов. Вперше буде видано українською мовою "Война і мир" та "Воскресення" Льва Толстого (хоч до відома редакторів з Держлітвидаву слід би довести, що "Воскресення" Л. Толстого "вперше" вже було давно видано в перекладі, хоч і дуже поганому, Сімовича), а також буде продовжено багатотомові видання І. Франка, Лесі Українки та інші.

Наклади в цьому році значно зростуть. Так, наприклад, лише масове видання "Кобзаря" Т. Шевченка заплановано в 1952 році видати накладом в сто тисяч примірників. Всього Держлітвидав має видати 6 мільйонів примірників книжок.

НОВІ ВИДАННЯ В 1952 РОЦІ КЛУБУ ПРИЯТЕЛІВ УКРАЇНСЬКОЇ КНИЖКИ

Величина книги 10x7x2 цалів, 500 ілюстрацій, 4 великі кольорові таблиці, понад 700 сторін друку, ціла оправлена в полотно з золотими витисками.

Ціна книги в передплаті \$ 15.00.

При замовленні платиться **\$5.00**, а решта ратами до виходу книги з друку.

Готівкою наперед платиться тільки \$ 13.00.

Величина книги 10x7x2,4 цалів, 600 ілюстрацій, понад 900 сторін друку, ціла оправлена в полотно з золотими витисками.

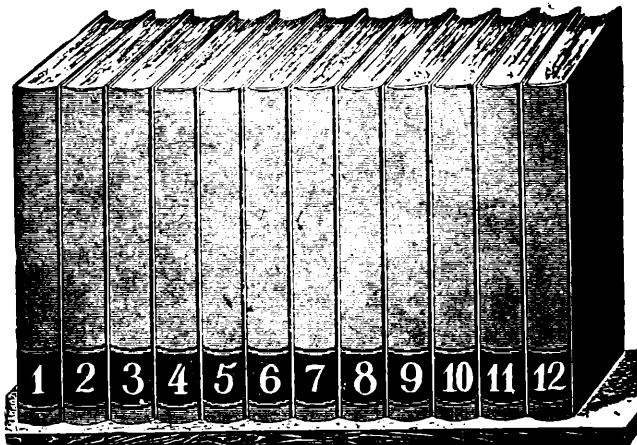
Ціна книги в передплаті \$ 18.00.

При замовленні платиться **\$ 6.00**, а решта ратами до виходу книги з друку.

Готівкою наперед платиться тільки \$ 15.00.

**По виході з друку 30% дорожче!
ЗАМОВЛЯЙТЕ ТЕПЕР — ДЕШЕВШЕ!!**

UKRAINIAN BOOK CLUB LTD. 834½ Main St., Winnipeg — Canada

Таку Бібліотеку видає для Вас "КЛЮБ ПРИЯТЕЛІВ УКРАЇНСЬКОЇ КНИЖКИ"

що оснований у Канаді під патронатом визначних українських діячів.

За діяльність Клубу відповідає видавець ІВАН ТИКОТ.
ДРУКУЄМО: Твори сучасних українських письменників і публіцистів, кращі твори з давнішого нашого письменства, переклади вартісних творів чужої літератури, публікації про визвольну боротьбу українського народу в українській і чужих мовах.

**РІЧНО БУДЕ НАДРУКОВАНО 1680 СТОРІН.
ЦЕ Є 8—12 КНИЖОК.**

ПЕРЕДПЛАТА НА РІК У КАНАДІ І ЗДА \$9.50
в Британії й Австралії 4-0-0, в інших країнах \$10.00

Незаможні можуть сплачувати ратами.

Передплатник стає одночасно **ПРИЯТЕЛЕМ УКРАЇНСЬКОЇ КНИЖКИ** і отримує відповідну виказку.

В сучасну дору тільки на чужині можемо вільно поширювати українське національне друковане слово, тому українці піддержують діяльність **Клубу Приятелів Української Книжки**, одинокої того рода української установи, бо розуміють її вагу для української національної культури.

UKRAINIAN BOOK CLUB.
834½ Main Street.
Winnipeg, Man., Canada.

ДО

Клубу Приятелів Української Книжки
Вінніпег, Канада.

Приступаю до Клубу Приятелів Української Книжки і вплачую на передплату 12 книжок (разом 1680 сторін друку) \$9.50 на рік (\$5.00 на піврік).

Моя адреса:
.....
.....

Дата:

(Виповніть і разом з передплатою вислати до нас).

НОВІ КНИЖКИ:

1. Смотрич Олекс. — "ВИБРАНЕ", 91 стор. \$1.00.
2. Кобилянська Ольга — "У НЕДІЛЮ РАНО ЗІЛЛЯ КОПАЛА", 189 стор. вел. формату \$1.50.
3. Гайворонський М. — "ЗБІРНИК УКРАЇНСЬКИХ ПІСЕНЬ ДЛЯ МОЛОДІ", стор. 140 великого формату, з нотами й ілюстраціями — \$3.75.

Замовляти:

"NOWI DNI", Box 452, Term. "A"
Toronto Ont Canada

КОРЕКТОРСЬКІ ПОМИЛКИ

В останньому числі нашого журналу в статті В. Ревуцького "Кілька слів про драматургію Гоголя та її джерела" трапилися такі помилки:

1) Надруковано: "Грімим словом моїм посміються", а треба читати "грімим словом моїм посміються".

2) Надруковано: "Єдиний порятунок лишився для нього "тільки знову в своє старе гніздо", а треба "Єдиний порятунок лишився для нього "тільки знову тикати в своє старе гніздо".

3) Надруковано: "...Хлестаков надягає на голову футляр", а треба "Городничий надягає на голову футляр".

Редакція

КУПУЙТЕ!

ЧИТАЙТЕ!

нову й єдину в нас книжку про часи німецької окупації в Україні:

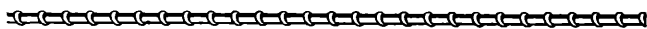
ЩОДЕННИК

АРКАДІЯ ЛЮБЧЕНКА

Книжка має 152 сторінки друку. Ціна тільки \$0.80. В полотняній праві — \$1.25.

Замовляти:

NOWI DNI, Box 452, Term. "A",
Toronto, Ont., Canada

ЗАМОВЛЯЙТЕ КНИЖКИ

О. Сацюк — Смертоносці	1.00
В. Скорупський — Весняний гомін	0.25
Б. Олександрів — Мої дні	0.35
М. Гоголь — Сорочинський ярмарок	0.30
П. Горотак — Дияболічні параболи	0.40
П. Волиняк — Земля кличе	0.25
П. Волиняк — Під Кизгуртом	0.20
П. Волиняк — Кубань — земля українська, козака	0.40
А. Кащенко — Під Корсунем	0.60
О. Ган — Трагедія Хвильового	0.75
Яр Славутич — Правдоносці	1.00
Яр Славутич — Спрага	0.75
Літаври чч. 1, 2, 3 і 4/5 (разом)	1.00
Ф. Дудко — Війна	0.65
В. Стефаник — Вибране	0.35
М. Івченко — Напоєні дні	0.30
О. Стороженко — Оповідання	0.35
П. Карпенко-Криниця — Підняті вітрила	0.40
А. Запорожець — Большевизм	0.40
Д. Гуменна — Куркульська вілья	0.25
М. Брадович — Чужиною	0.50
М. Приходько — Я прошу слова	0.50
Г. Вузол — В обіймах давну	0.75
В. Чапленко — У нетрях Конет-Дагу	0.50
Марко Вовчок — Сестричка Мелася	0.40
Т. Осьмачка — Піля до двору	1.50
А. Любченко — Щоденник. Ч. I	0.80

При замовленні на \$10.00 і вище — опуст 25%.

Замовлення й гроші слати:

NOWI DNI, Box 452, Term. "A"
Toronto, Ont., Canada

НАЙКРАЩІ РЕЧІ І ПО НАЙНИЗЧИХ ЦІНАХ КУПИТЕ В УКРАЇНСЬКІЙ КРАМНИЦІ

G. Luk's Electrical Appliance Company

Маємо великий вибір електричних й газових кухонь (Мофет стов), холодильників, пральних машин, машин до чищення підлог та килимів, радіоприймачів, диванів (честерфілди), п'яно-акордіони та інше.

ГАРАНТУЄМО: НИЗЬКІ ЦІНИ, ВИГІДНІ СПЛАТИ, ГАРНУ ОБСЛУГУ ТА ДОБРУ ЯКІСТЬ КУПЛЕНИХ У НАС РЕЧЕЙ.

797-799 DUNDAS STR. W. TORONTO, ONT.

— Телефон: WA 9228

ГАРНІ Й ДОБРІ РЕЧІ ПО НАЙМЕНШИХ ЦІНАХ КУПИТЕ В УКРАЇНСЬКІЙ КРАМНИЦІ

Royce Radio Furniture & Co.

ВЛАСНИК: ЛЕВ ДОПТА

Маємо великий вибір меблів, радіоприймачів, електричних та газових кухонь, холодильників, пральних машин та інших господарчих речей.

МИ ВАМ ПРОПОНУЄМО: ЯКІСНІ РЕЧІ, НИЗЬКІ ЦІНИ, ВИГІДНІ СПЛАТИ, ЧЕМНУ ОБСЛУГУ.

Наша адреса: 1529 Dupont St. Toronto, Ont.

Телефон: LL 0175

НАПРАВА

радіоприймачів та всяких інших домашніх електричних приладів, виконує скоро і за уміркованими цінами

ST. CLAIR RADIO CRAFT

227 St. Clair Ave. W.

Телефон: MI 3787

Й. ГАВРАЧИНСЬКИЙ — управитель

Л. ЛУНСЬКИЙ ОКУЛІСТ

Екзамінуємо очі, добираємо окуляри на різні недовбогання очей, первовість і боли голови.

Говоримо по-українськи

470 College St. W., RA 3942

СПРОБУЙТЕ

VITA-HOMO!

VITA-HOMO — повний молочний продукт, високої поживної вартости.

VITA-HOMO — збагачений протеїною і вітамінами 2,000 А, і 400 Д,

VITA-HOMO — дуже добре для тих, що не хочуть товстіти, залишаючись здоровими.

VITA-HOMO — дуже добре для дітей, які не травлять товщу.

Замовляйте в одинокій українській молочарні в Торонті

459 Rogers Road Toronto, Ont.

Tel.: JU. 7193